Compensatieplan beschermde weidevogelgebieden ontwikkeling Gnephoek

[redacted]

WAARDEN
BURG
Ecology

we
consult
nature.

Compensatieplan beschermde weidevogelgebieden ontwikkeling Gnephoek

[redacted]

WAARDEN
BURG
Ecology

Compensatieplan beschermde weidevogelgebieden ontwikkeling Gnephoek

[redacted]

Status uitgave: definitief

Rapportnummer:	26-094
Projectnummer:	25-0155
Datum uitgave:	17 augustus 2026
Projectleider:	[redacted]
Tweede lezer:	
Opdrachtgever:	
	Gemeente Alphen aan den Rijn 2400 AA Alphen a/d Rijn
Referentie opdrachtgever:	Opdrachtbief met zaaknummer 3587089 dd 11 april 2025
Akkoord voor uitgave:	[redacted]
Foto omslag:	Gemeente Alphen aan den Rijn
Datum akkoord:	17 augustus 2026

Graag citeren als: Verbeek, R.G., 2026. Compensatieplan beschermde weidevogelgebieden ontwikkeling Gnephoek. Rapport 26-094. Waardenburg Ecology, Culemborg.

Trefwoorden: weidevogels, weidevogelgebieden, compensatieplan, grutto, Zuid-Holland

Waardenburg Ecology is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Waardenburg Ecology. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Waardenburg Ecology voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Waardenburg Ecology / Gemeente Alphen aan den Rijn
Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Waardenburg Ecology, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Waardenburg Ecology is een handelsnaam van Bureau Waardenburg BV. Lid van de brancheverenging Netwerk Groene Bureaus. Het kwaliteitsmanagementsysteem is gecertificeerd door EIK Certificering overeenkomstig ISO 9001:2015. Waardenburg Ecology hanteert als algemene voorwaarden de DNR 2011, tenzij schriftelijk anders wordt overeengekomen.

Waardenburg Ecology Varkensmarkt 9, 4101 CK Culemborg, [redacted]
info@waardenburg.eco, www.waardenburg.eco

Inhoud

1	**Inleiding**		**5**
	1.1	Aanleiding	5
	1.2	Doelstelling	5
	1.3	Werkwijze	5
	1.4	Leeswijzer	6
2	**Beleidskader**		**7**
	2.1	Vigerende Omgevingsverordening	7
	2.2	Beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland	8
	2.3	Herziening Omgevingsbeleid 2025	9
3	**Plangebied en ingreep**		**13**
	3.1	Plangebied	13
	3.2	Ontwikkeling Gnephoek	13
	3.3	Huidige waarde voor weidevogels	14
4	**Alternatieven- en belangenafweging**		**18**
5	**Effectbeoordeling beschermde weide- vogelgebieden**		**21**
	5.1	Ruimtebeslag	21
	5.2	Verstoring als gevolg van externe werking	21
	5.3	Compensatieopgave	25
6	**Compensatieplan**		**26**
	6.1	Inleiding	26
	6.2	Omvang	26
	6.3	Voorkeursladder	26
	6.4	Conclusies	28
	Literatuur		**29**
	Bijlage I	**Beleidsregel Compensatie Natuur, recreatie en landschap**	**30**

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeente Alphen aan den Rijn en provincie Zuid-Holland werken samen aan een plan om Gnephoek te transformeren naar een gebied met circa 5.600 woningen en bijbehorende voorzieningen en circa 60 ha natuurgebied. De Gnephoekpolder bestaat nu voor een groot deel uit agrarisch grasland.
De Gnephoekpolder is door de provincie Zuid-Holland in het Provinciaal Omgevingsbeleid opgenomen als beschermd weidevogelgebied. In de vigerende Omgevingsverordening van Zuid-Holland zijn regels opgenomen onder welke voorwaarden ruimtelijke ontwikkelingen binnen deze gebieden mogelijk zijn. De Provincie Zuid-Holland bereidt daarnaast een herziening voor van de bescherming van weidevogelgebieden.
Voor de wijziging van het omgevingsplan voor de ontwikkeling van de Gnephoek is een milieueffectrapport (MER) (Sweco 2025a) opgesteld. Het college van B&W heeft dit rapport in november 2025 vrijgegeven voor inspraak. In de deelrapportage Ecologie en Landschap (Sweco 2025b) zijn op hoofdlijnen de gevolgen van de ontwikkeling van Gnephoek voor het weidevogelgebied bepaald. Het MER betreft een plan-/project-MER voor zowel de herziening van het provinciale omgevingsbeleid als de wijziging van het gemeentelijk omgevingsplan voor de ontwikkeling van de Gnephoek.
In het kader van het provinciaal omgevingsbeleid dient er een gemeentelijk weidevogelcompensatieplan opgesteld te worden. De gemeente Alphen aan den Rijn heeft Waardenburg Ecology gevraagd dit weidevogelcompensatieplan op te stellen.

1.2 Doelstelling

Het doel van voorliggende gemeentelijke compensatieplan is om aan te geven hoe het weidevogelgebied dat verloren en aangetast gaat als gevolg van de ontwikkeling van planlocatie Gnephoek gecompenseerd wordt; conform de regels die opgenomen zijn in de vigerende Zuid-Hollandse Omgevingsverordening en de daarbij behoren beleidsregel compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland. Het compensatiegebied wordt in voorliggend compensatieplan globaal als zoekgebied begrensd. Een verdere concretisering kan worden opgenomen in het definitieve plan dan wel in de bestuursovereenkomst.

1.3 Werkwijze

Het weidevogelcompensatieplan is opgesteld conform het vigerende provinciaal omgevingsbeleid en sorteert voor op de herziening van het provinciaal omgevingsbeleid, waarin de keuze voor kwalitatieve weidevogelcompensatie nog prominenter mogelijk is. In

de onderbouwing van het compensatieplan is gebruik gemaakt van actuele telgegevens van weidevogels en literatuur om de effecten van de ontwikkeling van Gnephoek op het beschermde weidevogelgebied te bepalen en de daaruit volgende compensatieopgave.

1.4 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 wordt allereerst het beleidskader van de provincie beschreven, dat als uitgangspunt dient voor de uit te werken compensatie. In Hoofdstuk 3 volgt een beschrijving van het plangebied en de voorgenomen ingreep. In Hoofdstuk 4 zijn alternatieven en een belangenafweging opgenomen, die noodzakelijk zijn als onderbouwing voor een ruimtelijk plan in beschermde weidevogelgebieden conform de Omgevingsverordening. In Hoofdstuk 5 is een effectbeoordeling van het beschermde weidevogelgebied opgenomen, die als basis dient voor het compensatieplan. In Hoofdstuk 6 is het compensatieplan opgenomen inclusief zoekgebieden.

2 Beleidskader

2.1 Vigerende Omgevingsverordening

In de vigerende Omgevingsverordening van Zuid-Holland (versie 1 juli 2025) is opgenomen dat verlies van waarden door ruimtelijke ontwikkelingen in belangrijke weidevogelgebieden gecompenseerd moeten worden.

Artikel 7.42, 5e lid (aanwijzing en geometrische begrenzing gebieden met beschermingscategorieën)
Het gebied met beschermingscategorie 2, bedoeld in het tweede lid, bestaat uit de gebiedstypen belangrijk weidevogelgebied, groene buffer en recreatiegebied, waarvan de geometrische begrenzing is vastgelegd in bijlage II.

Artikel 7.43a (borgen ruimtelijke kwaliteit)

1. Een omgevingsplan laat een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling alleen toe als de ruimtelijke kwaliteit per saldo ten minste gelijk blijft.
2. In een omgevingsplan wordt voor het waarborgen van de ruimtelijke kwaliteit rekening gehouden met:
    a. de beschermingscategorie en het gebiedstype;
    b. het soort en de mate van ingrijpendheid van de ruimtelijke ontwikkeling: inpassen, aanpassen en transformeren;
    c. de relevante richtpunten, genoemd in bijlage IX, onder A.
3. Voor de gebiedstypen, bedoeld in artikel 7.42, vierde, vijfde en zesde lid, zijn de artikelen 7.43h, 7.43i, 7.43j, 7.43k, 7.43l, 7.43m en 7.43n van toepassing tenzij een zwaarwegend algemeen belang aan de toepassing van die artikelen, uitgezonderd artikel 7.43l, in de weg staat.

Artikel 7.43g
Voor zover een ruimtelijke ontwikkeling als bedoeld in artikel 7.43a, een significante aantasting tot gevolg heeft van de wezenlijke kenmerken en waarden van belangrijke weidevogelgebieden of karakteristieke landschapselementen, wordt deze aantasting gecompenseerd. De motivering bij het omgevingsplan bevat een verantwoording over de wijze van compensatie.

Artikel 7.43j
Een omgevingsplan voor een belangrijk weidevogelgebied als bedoeld in artikel 7.42, vijfde lid, kan slechts voorzien in een ruimtelijke ontwikkeling voor zover de ontwikkeling en de zo nodig daarmee in samenhang te nemen maatregelen, bedoeld artikel 7.43e, geen significante beperking inhoudt van de kenmerken van het gebied en evenmin leidt tot een significante vermindering van het oppervlak, de kwaliteit of de samenhang daarvan.

In de motivering worden de volgende kwaliteiten betrokken:

a. de hoge weidevogeldichtheden of de potentie daarvoor;

b. de factoren die de hoge weidevogeldichtheden mogelijk maken zoals het graslandgebruik, de waterhuishouding met relatief hoge grondwaterstanden, de landschapsstructuur en de openheid en rust van het gebied.

2.2 Beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland

Naast de Omgevingsverordening is ook een beleidsregel van kracht: de beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland (2013). Als onderdeel van de beleidsregel is een handreiking opgenomen (zie Bijlage I). De belangrijkste punten hieruit (aanvullend om de Omgevingsverordening) luiden als volgt:

Artikel 2 Nee, tenzij-regime

1. In gebieden waar het 'nee, tenzij'-regime van kracht is, zijn geen ingrepen toegestaan die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied significant aantasten, tenzij er sprake is van een groot openbaar belang, er geen reële alternatieven zijn, de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd via de procedure zoals weergegeven in de artikelen 5 tot en met 8 van deze beleidsregel.
2. Het 'nee, tenzij'-regime is van toepassing bij ingrepen in de EHS 'op het land', in de belangrijke weidevogelgebieden, in de recreatiegebieden in de Zuidvleugel en in de gebieden in de strategische reservering natuur
3. Bij ingrepen in wateren die behoren tot de EHS 'grote wateren en Noordzee' en in karakteristieke landschapselementen hoeft de 'nee, tenzij'-afweging niet doorlopen te worden. De negatieve effecten op deze gebieden moeten echter wel zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten moeten worden gecompenseerd via de procedure zoals weergegeven in de artikelen 5 tot en met 8 van deze beleidsregel.

Er is met het Contourenplan Gnephoek door GS (in oktober 2023) en PS (in januari 2024) een integrale afweging gemaakt voor de ontwikkeling van de Gnephoek. In hoofdstuk 4 wordt de locatieafweging nader geduid.

Artikel 4 Toepassing provinciaal compensatiebeleid

De beleidsregel is niet van toepassing in geval van:

- ontwikkelingen binnen het huidige agrarische grondgebruik;
- de aanleg van nieuwe natuur- en recreatiegebieden;
- de aanleg van nieuwe landgoederen voor zover toelaatbaar op grond van de Verordening Ruimte;
- de aantasting van tijdelijke natuurgebieden of natuurwaarden;
- tijdelijke ingrepen, voor zover zeker is dat er geen permanente effecten zullen optreden en gegarandeerd wordt dat de oorspronkelijke situatie weer volledig hersteld zal worden;

- de vestiging of uitbreiding van (zeer) intensieve recreatieve functies en bebouwing in recreatiegebieden in de Zuidvleugel, voor zover toelaatbaar op grond van de Verordening Ruimte of;
- het aantasten of verwijderen van karakteristieke landschapselementen die zijn gelegen binnen de bebouwingscontour of binnen een agrarisch bouwperceel.

Handreiking bij de interpretatie van de beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland

- Onder de wezenlijke kenmerken en waarden van een belangrijk weidevogelgebied worden de factoren verstaan die de kwaliteit van het leefgebied voor weidevogels bepalen. Dit zijn, naast het agrarisch (grasland)gebruik c.q. de grondgebonden veehouderij, openheid, schaal (versnippering), rust en relatief hoge grondwaterstanden.
- Bij het voorspellen van de effecten van ingrepen in weidevogelgebieden gaat het niet alleen om het ruimtebeslag maar ook (en vooral) om de bijbehorende verstoringszones (door geluid, beweging en licht) die daardoor minder of ongeschikt worden voor weidevogels.
- De compensatieopgave dient te worden berekend op basis van de oppervlakte weidevogelgebied dat door de ingreep verloren gaat of voor weidevogels ongeschikt wordt. Omdat de belangrijke weidevogelgebieden globaal begrensd zijn, de weidevogels binnen deze gebieden (meestal) niet homogeen verspreid zijn en de dichtheden jaarlijks kunnen fluctueren, verdient het aanbeveling om bij de effectvoorspelling zowel actuele als oudere verspreidingsgegevens (stippenkaarten) te betrekken. Daarmee kan beter onderbouwd worden of er wel sprake is van een significant negatief effect en hoe groot dat effect dan is. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat het effect van de ingreep beperkt blijft tot dat deel van een weidevogelgebied waarin 'van nature' of door reeds aanwezige storingsbronnen al weinig tot geen weidevogels voorkomen.
- Compensatie voor het verlies aan weidevogels is in feite een vorm van kwaliteitsverbetering waarbij in het compensatiegebied zoveel extra inrichtings- en/of beheermaatregelen worden getroffen om de dichtheid aan weidevogels te verhogen, dat aan de compensatieopgave kan worden voldaan. Daarbij moet uiteraard rekening gehouden worden met de uitgangssituatie in het compensatiegebied ofwel met de dichtheid aan weidevogels die reeds in het compensatiegebied aanwezig is.
- Als vuistregel kan worden aangehouden dat met reservaatsbeheer ongeveer 3x, en met particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch natuurbeheer ongeveer 2x zo hoge dichtheden kunnen worden bereikt als met gangbaar agrarisch beheer.

2.3 Herziening Omgevingsbeleid 2025

Alhoewel het weidevogelcompensatieplan is opgesteld conform het vigerende provinciale omgevingsbeleid, sorteert het ook voor op de herziening van het provinciale omgevingsbeleid. Daarom wordt in deze paragraaf aandacht besteed aan de herziening van het omgevingsbeleid. De Herziening Omgevingsbeleid 2025 (vastgesteld op 3 en 10 juni 2026 door Provinciale Staten) is een brede herziening van het Omgevingsbeleid met

meerdere inhoudelijke wijzigingen in de Omgevingsvisie, het Omgevingsprogramma en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. In de Omgevingsvisie is op hoofdlijnen beschreven hoe de ruimtelijke bescherming van Kansrijke en Belangrijke weidevogelgebieden (tezamen: beschermde weidevogelgebieden) is vormgegeven. De ruimtelijke regels voor bescherming van Kansrijke en Belangrijke weidevogelgebieden worden opgenomen in de Omgevingsverordening van Zuid-Holland (§2.2); deze zijn leidend voor het voorliggend compensatieplan.
De huidige beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland (2013) (zie § 2.3) staat los van de Herziening van de Omgevingsverordening en blijft voorlopig vigerend tot dat een nieuwe beleidsregel door Gedeputeerde Staten is vastgesteld.

In de Herziening Omgevingsbeleid 2025 wordt binnen de ruimtelijke beschermde weidevogelgebieden onderscheid gemaakt tussen twee categorieën: 'Kansrijk weidevogelgebied' en 'Belangrijk weidevogelgebied'.

De Kansrijke weidevogelgebieden en Belangrijke weidevogelgebieden vallen onder beschermingscategorie 2 (zie § 7.3.7 Omgevingsverordening). Ontwikkelingen van het type 'transformeren' zijn uitgesloten. Wel wordt in artikel 7.43f een uitzondering gemaakt voor de ontwikkeling van 'grote buitenstedelijke bouwlocaties' in gebieden met beschermingscategorie 2, waarbij transformatie mogelijk is.

In Artikel 7.43j (gebiedstype: beschermingscategorie 2 belangrijk weidevogelgebied) is het volgende opgenomen:

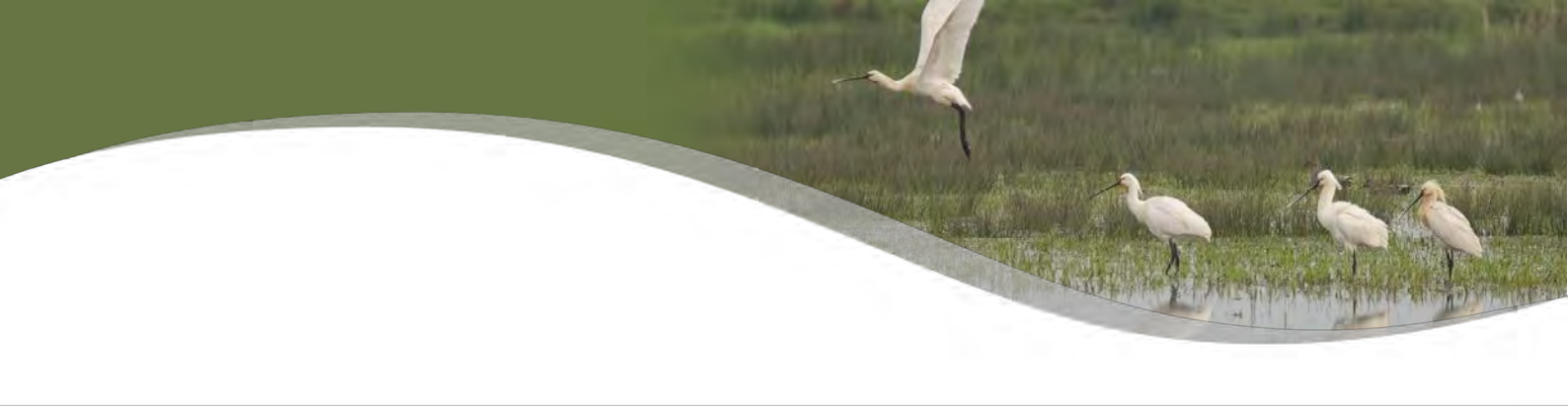
1. Een omgevingsplan voor een belangrijk weidevogelgebied als bedoeld in artikel 7.42, vijfde lid, kan ruimte bieden aan ruimtelijke ontwikkelingen binnen het bestaande agrarische grondgebruik.
2. Onverminderd het eerste lid, kan een omgevingsplan voor een belangrijk weidevogelgebied voorzien in nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mits:
   a. de ontwikkeling en de zo nodig daarmee in samenhang te nemen maatregelen, bedoeld in artikel 7.43e, geen significante beperking inhoudt van de instandhouding en ontwikkeling van de kenmerken en waarden van het gebied; en
   b. de ontwikkeling niet leidt tot een significante vermindering van het oppervlak, de kwaliteit of de samenhang van het gebied, tenzij die vermindering wordt gecompenseerd door kwaliteitsverbetering elders binnen belangrijk weidevogelgebied of kansrijk weidevogelgebied en waarbij de compensatie in een redelijke verhouding moet staan tot de verloren waarden.
3. Het omgevingsplan bedoeld in het tweede lid voorziet niet in het planten van bomen en struiken in open gebieden en het plaatsen van ooievaarspalen.
4. In de motivering bij het omgevingsplan worden in ieder geval de volgende kenmerken en waarden betrokken:
   a. de hoge weidevogeldichtheden en de potentie daarvoor; en
   b. de factoren die de hoge weidevogeldichtheden mogelijk maken, waaronder het graslandgebruik, de waterhuishouding met relatief hoge grondwaterstanden, de landschapsstructuur en de openheid en rust van het gebied.

5. In afwijking van het tweede lid, kan een omgevingsplan de ontwikkeling mogelijk maken van een zonneveld als bedoeld in artikel 7.76a, derde lid, voor zover het gaat om een locatie in een zoekgebied voor zon uit een Regionale Energie Strategie die door provinciale staten is vastgesteld vóór de inwerkingtreding van de Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025 en die locatie op dat moment niet was opgenomen als belangrijk weidevogelgebied.

In Artikel 7.43ja (gebiedstype: beschermingscategorie 2 kansrijk weidevogelgebied) is het volgende opgenomen:

1. Een omgevingsplan voor een kansrijk weidevogelgebied als bedoeld in artikel 7.42, vijfde lid, kan voorzien in ruimtelijke ontwikkelingen binnen het bestaande agrarische grondgebruik en aan andere vormen van agrarisch grondgebruik indien daarmee wordt bijgedragen aan de realisatie van een toekomstbestendige en veerkrachtige landbouw en bijdraagt aan de biodiversiteit.
2. Onverminderd het eerste lid, kan een omgevingsplan voor een kansrijk weidevogelgebied voorzien in nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mits:
    a. de ontwikkeling en de zo nodig daarmee in samenhang te nemen maatregelen, bedoeld in artikel 7.43e, geen significante beperking inhoudt van de kenmerken en waarden van het gebied; en
    b. de ontwikkeling niet leidt tot een significante vermindering van het oppervlak, de kwaliteit of de samenhang van het gebied, tenzij die vermindering wordt gecompenseerd door kwaliteitsverbetering elders binnen belangrijk weidevogelgebied of kansrijk weidevogelgebied en waarbij de compensatie in een redelijke verhouding moet staan tot de verloren waarden.
3. In de motivering bij het omgevingsplan bedoeld in het tweede lid, worden de volgende kwaliteiten betrokken:
    a. de weidevogeldichtheden of de potentie daarvoor;
    b. de factoren die de weidevogeldichtheden mogelijk maken waaronder graslandgebruik, waterhuishouding met relatief hoge grondwaterstanden, landschapsstructuur en openheid en rust van het gebied.
4. Indien compensatie als bedoeld in het tweede lid nodig is, moet uit de motivering van het omgevingsplan blijken hoe de compensatie is geborgd. Daarbij wordt in ieder geval ingegaan op:
    a. de omvang van de vermindering in oppervlakte of kwaliteit en de omvang van de compensatie;
    b. de ligging van de compensatielocatie en de locatie van de ruimtelijke ontwikkeling;
    c. de wijze van uitvoering van de compensatie, inclusief gegevens over kwaliteit, potentie en beheer van de compensatielocatie;
    d. de wijze waarop realisatie en instandhouding van de compensatie wordt gewaarborgd.
5. Compensatie als bedoeld in het tweede lid is niet vereist voor zover het betreft:
    a. een ontwikkeling in een recreatiegebied als bedoeld in artikel 7.42, vijfde lid en die ontwikkeling in overeenstemming is met artikel 7.43i;

b. de ontwikkeling van een locatie voor windenergie als bedoeld in artikel 7.75, indien de locatie vóór de inwerkingtreding van de Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025 al was opgenomen als locatie voor windenergie en de locatie niet tevens was opgenomen als belangrijk weidevogelgebied; of
c. de ontwikkeling van een zonneveld als bedoeld in artikel 7.76a, derde lid, indien de locatie vóór de inwerkingtreding van de Wijziging Zuid-Hollandse Omgevingsverordening herziening 2025 al was gelegen binnen een zoekgebied voor zon uit een door provinciale staten vastgestelde Regionale Energie Strategie en de locatie niet tevens was opgenomen als belangrijk weidevogelgebied.

3 Plangebied en ingreep

3.1 Plangebied

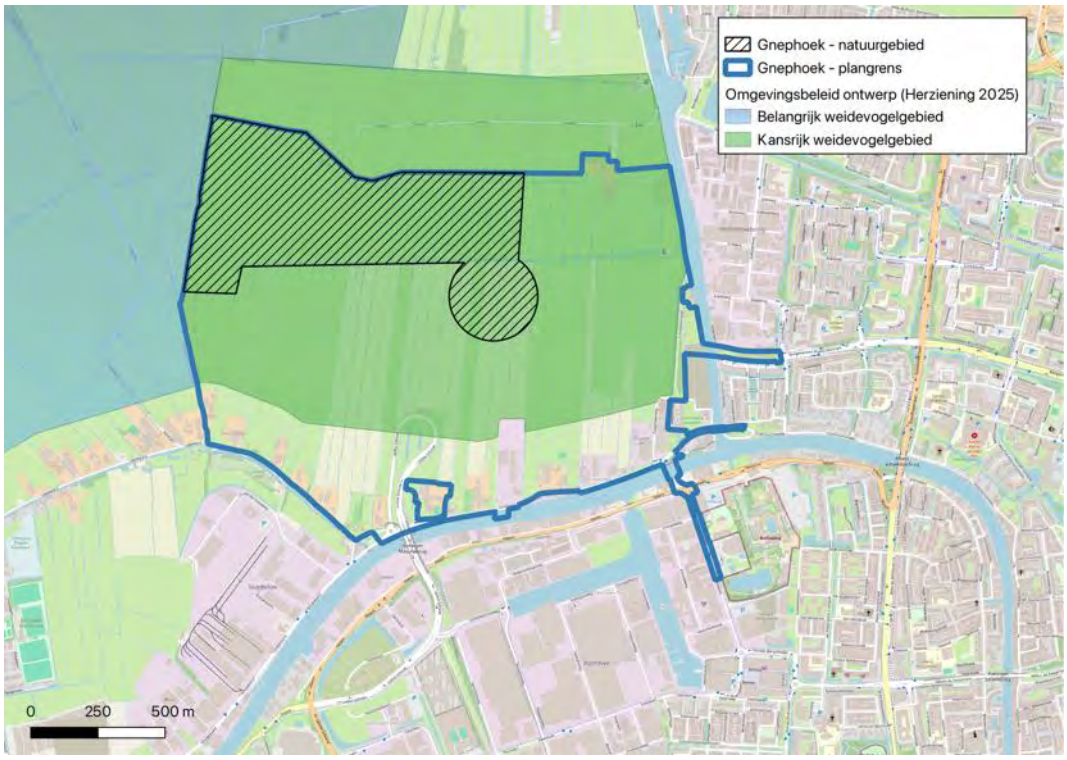
De polder Gnephoek ligt tussen Alphen aan den Rijn, Woubrugge en Koudekerk aan den Rijn, ten westen van de Heimanswetering en ten noorden van de Oude Rijn en heeft een oppervlakte van ruim 200 hectare. De Polder Gnephoek is hoofdzakelijk agrarisch van karakter met veeteelt en akkerbouw. Aan de zuidkant ligt een bebouwingslint van Gnephoek en ’s Molenaarsbuurt en de Oude Rijn. Ten zuiden van de Oude Rijn ligt de verkeersweg Leidsche Schouw die als aanrijdroute fungeert van de Koningin Maximabrug (2017). De Heimanswetering is een vaarweg die loopt vanaf de Oude Rijn bij Alphen aan den Rijn noordwaarts tot aan de grens met de gemeente Kaag en Braassem. Polder Gnephoek is smal verkaveld door middel van sloten. Centraal loopt een bredere watergang van oost naar west door de polder. Polder Gnephoek wordt in het noorden begrensd door de Vrouwgeestpolder, in het westen door de Lagenwaardse Polder en in het noordwesten door de Bruimadesche Polder.

3.2 Ontwikkeling Gnephoek

De kern van de ontwikkeling van Gnephoek wordt gevormd door de realisatie van circa 5.600 woningen en circa 60 hectare natuur. Het te bebouwen deel van Gnephoek wordt in de plannen gevormd door verschillende buurten (Omgevingsplan Gnephoek). Daarnaast zijn diverse brede groenstroken in het plan opgenomen. Het natuurgebied bestaat volgens het Masterplan uit struweel, moeras, hooiland, ruigte en een zoetwaterplas.

Als uitgangspunt is genomen dat er geen bos (>0,5 ha) gerealiseerd wordt binnen de plannen voor het natuurgebied Gnephoek. Ook wordt geen opgaande beplanting aan de rand van het natuurgebied met de open polder geplaatst; dit voorkomt verstoring van de weidevogels als gevolg van verdichting van het landschap. Tussen de Provincie Zuid-Holland en Gemeente Alphen aan den Rijn is afgesproken dat deze en andere afspraken (die tegenstrijdig zijn met de habitatvereisten van weidevogels) worden vastgelegd in een compensatieovereenkomst of bestuursovereenkomst.

In voorliggend compensatieplan is de plangrens aangehouden zoals opgenomen in het ontwerp van de wijziging van het Omgevingsplan voor de ontwikkeling van de Gnephoek (Figuur 1).

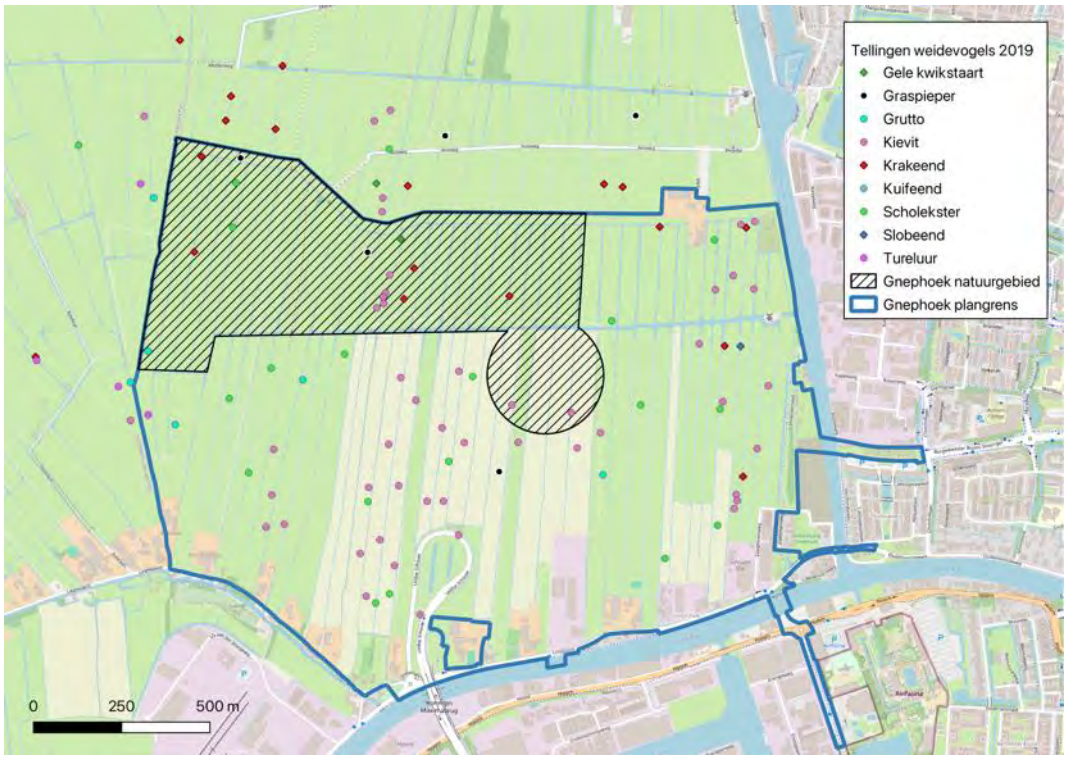
Figuur 1 *Ligging kansrijk weidevogelgebied en belangrijk weidevogelgebied (Omgevingsbeleid Herziening 2025) binnen begrenzing Gnephoek (Ontwerp wijziging Omgevingsplan Gnephoek, gemeente Alphen aan den Rijn, versie februari 2026). In de vigerende Omgevingsverordening is geen specifiek onderscheid gemaakt tussen belangrijk en kansrijke weidevogelgebieden en is er één categorie (belangrijk weidevogelgebied).*

3.3 Huidige waarde voor weidevogels

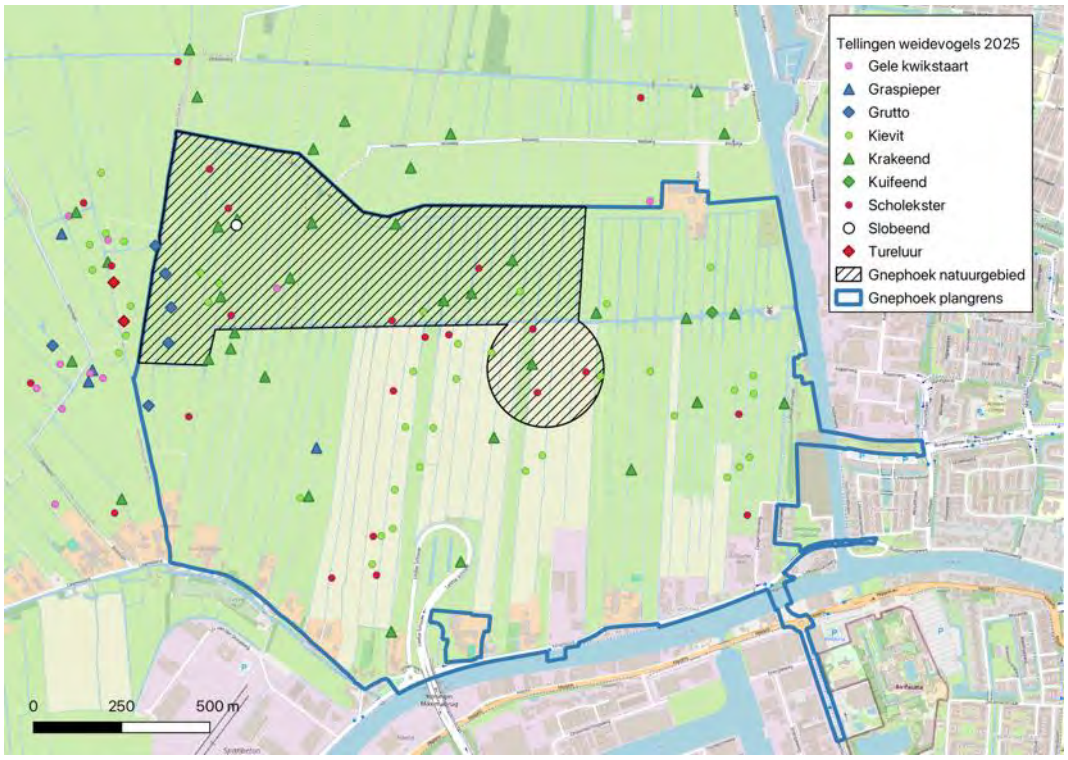
In het projectgebied van Gnephoek en directe omgeving komen diverse soorten weidevogels voor (tabel 1), waaronder grutto, kievit en scholekster.
De grutto en tureluur komen alleen aan de westkant van Gnephoek voor. De scholekster en kievit zijn verspreid over de polder aanwezig (figuur 2 en 3). Tussen 2019 en 2025 zijn veel weidevogels redelijk stabiel in aantal gebleven en zijn alleen de kievit en tureluur duidelijk achteruitgegaan in aantal.

Tabel 1 *Aantal territoria in begrenzing Gnephoek (figuur 2) en 300 m daarbuiten in 2019 (figuur 2) en 2025 (figuur 3). Gegevens provincie Zuid-Holland 2026 (Van der Goes & Groot in prep.) en Van der Goes & Groot 2020.*

Soort	2019	2025
Gele kwikstaart	2	10
Graspieper	5	4
Grutto	6	6
Kievit	48	38
Krakeend	18	36
Kuifeend	0	1
Scholekster	19	23
Slobeend	1	1
Tureluur	4	2

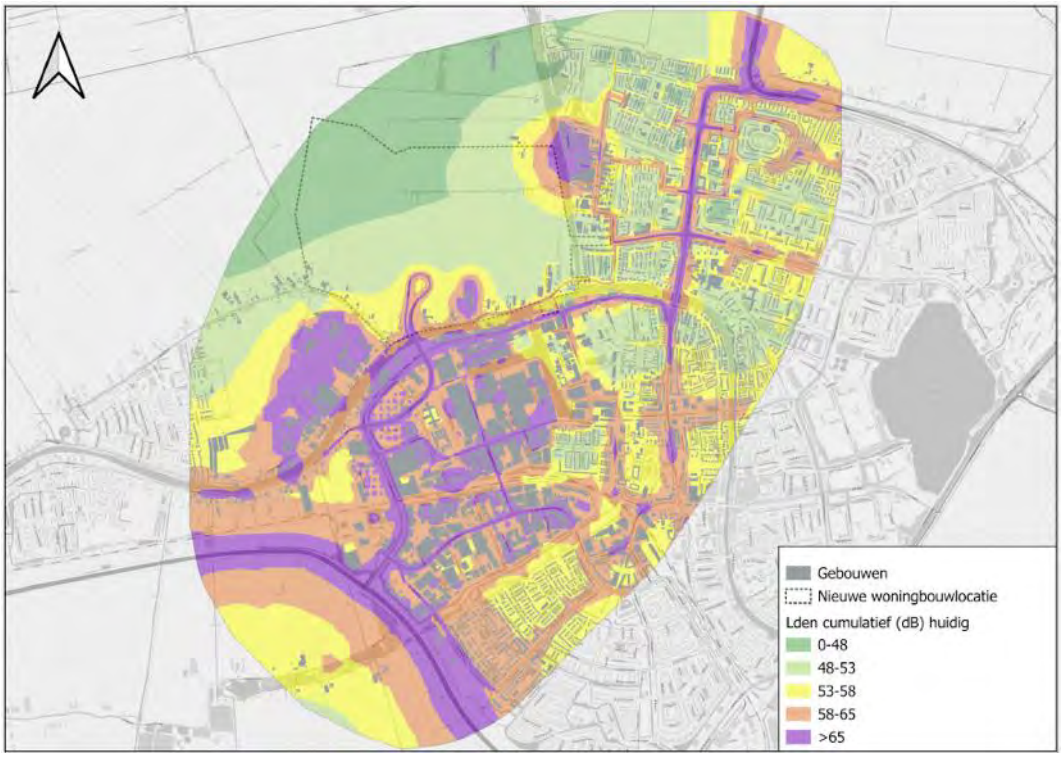

Figuur 2 *Territoria van weidevogels in 2019 in en rond plangebied van Gnephoek (tot op 300 m afstand van plangebied). Gegevens Van der Goes & Groot 2020 via Provincie Zuid-Holland.*

Figuur 3 *Territoria van weidevogels in 2025 in en rond plangebied van Gnephoek (tot op 300 m afstand van plangebied). Gegevens provincie Zuid-Holland 2026 (Van der Goes & Groot in prep.*

Polder Gnephoek is vrij open van karakter zonder veel opgaande begroeiing en daarmee in potentie geschikt voor de vestiging van weidevogels. Een groot deel van het gebied is vrij van invloed van verstoringsbronnen, maar aan met name aan de zuid- en oostrand is door bebouwing en wegen sprake van een forse geluidsverstoring (zie figuur 4) en vermindering van openheid/visuele verstoring door bebouwing en infrastructuur.

Figuur 4 *Huidig geluidsniveau Gnephoek (Lden). Afbeelding afkomstig van MER Gnephoek (2025).*

Een belangrijke sturende factor voor vestiging van weidevogels is de grondwaterstand, die voor kritische soorten -20 tot -40 cm beneden maaiveld in het voorjaar moet zijn (Oosterveld & Altenburg 2005). De grondwaterstanden in Polder Gnephoek zijn niet geschikt voor kritische weidevogels zoals de grutto. In grote delen van Gnephoek ligt de grondwaterstand rond de 100 cm beneden maaiveld in voorjaar. Deze percelen zijn hierdoor voor de meer kritische weidevogels (waaronder grutto en tureluur) niet geschikt. Alleen aan de uiterste westkant van het plangebied zijn meer natte omstandigheden aanwezig, wat direct zichtbaar is in het voorkomen van deze soorten (Figuur 2 en 3).
Tot 2026 was Polder Gnephoek niet opengesteld voor subsidie vanuit het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer. Vanuit die regeling worden daarom geen beschermingsmaatregelen voor weidevogels getroffen (legselbeheer, uitgesteld maaibeheer, aangepaste bemesting e.d.). Sinds 2026 zijn delen van de polder wel open voor subsidie.

-

4 Alternatieven- en belangenafweging

In de volgende tekstkaders is in chronologische volgorde vanaf 2022 de locatiekeuze voor de Gnephoek door de provincie Zuid-Holland toegelicht.

GS-brief aan PS over "Locatie Gnephoek, gemeente Alphen aan den Rijn" (19 april 2022)
Op 22 april 2022 hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland (GS) een brief gestuurd aan Provinciale Staten van Zuid-Holland (PS) (kenmerk: PZH-2022-802767867) waarin onder andere is aangegeven dat, indien de gemeente Alphen aan den Rijn ervoor zou kiezen om een concreet plan uit te werken voor de locatie Gnephoek, GS op dat moment een integrale afweging zullen maken over het plan van de gemeente en dat die integrale afweging gebaseerd zal zijn op alle provinciale belangen die voor de Gnephoek aan de orde zijn. In de brief is ook aangegeven welke informatie dat plan minimaal zou moeten bevatten en op welke criteria het plan zou worden beoordeeld. Het betrof de volgende onderwerpen: natuur, landschap, woningbouw, uitvoerbaarheid, planning, mobiliteit, bodem, water en klimaat.

In feite hebben GS in deze brief aangegeven welke informatie nodig is om een besluit te nemen over de keuze om de Gnephoek wel of niet aan te wijzen als grootschalige woningbouwlocatie en welke criteria van belang zijn bij die locatiekeuze.

In het ontwerpbesluit[1] van de Provinciale Staten van Zuid-Holland werd opgenomen dat Gnephoek wordt toegevoegd aan de kaart en de tabel van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) waarin alle toekomstige woningbouwlocaties zijn opgenomen die groter zijn dan 3 ha en gelegen zijn buiten Bestaand Stads- en Dorpsgebied (BSD). Ook in het definitieve besluit 'Herziening wijziging van de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening' (juni 2026) is Gnephoek opgenomen in de lijst van Grote buitenstedelijke bouwlocaties.

Contourenplan Gnephoek
Mede op basis van bovengenoemde brief heeft de gemeente Alphen aan den Rijn een Contourenplan (kenmerk: PZH-2023-839030403) opgesteld voor de Gnephoek. In hoofdstuk 2 van het MER zijn het proces om te komen tot het Contourenplan en de inhoud van het Contourenplan nader toegelicht.

[1] https://omgevingsdocumenten.zuid-holland.nl/omgevingsbeleid-inprocedure

Op 16 oktober 2023 heeft het college van burgemeester en wethouders van Alphen aan den Rijn GS geïnformeerd over de besluitvorming door de gemeenteraad en de adviezen van het Hoogheemraadschap van Rijnland en de regio Holland Rijnland over het Contourenplan Gnephoek. Tevens heeft het college van burgemeester en wethouders van Alphen aan den Rijn GS verzocht om een integrale afweging van het Contourenplan te maken en, bij een positieve integrale afweging, het proces voor herziening van het provinciaal Omgevingsbeleid te starten met als doel ervoor te zorgen dat de uitvoering van het Contourenplan voor de Gnephoek niet meer strijdig is met het provinciale Omgevingsbeleid.

Integrale afweging Contourenplan Gnephoek (21 november 2023)
Op 21 november 2023 hebben GS de positieve integrale afweging over het Contourenplan Gnephoek vastgesteld en gedeeld met PS (kenmerk: PZH-2023-840465498) en de gemeente Alphen aan den Rijn. Tevens hebben GS besloten voornemens te zijn de procedure te starten voor de Herziening van het provinciaal Omgevingsbeleid voor de ontwikkeling van de Gnephoek mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Deze voorwaarden zijn nader beschreven in het MER.

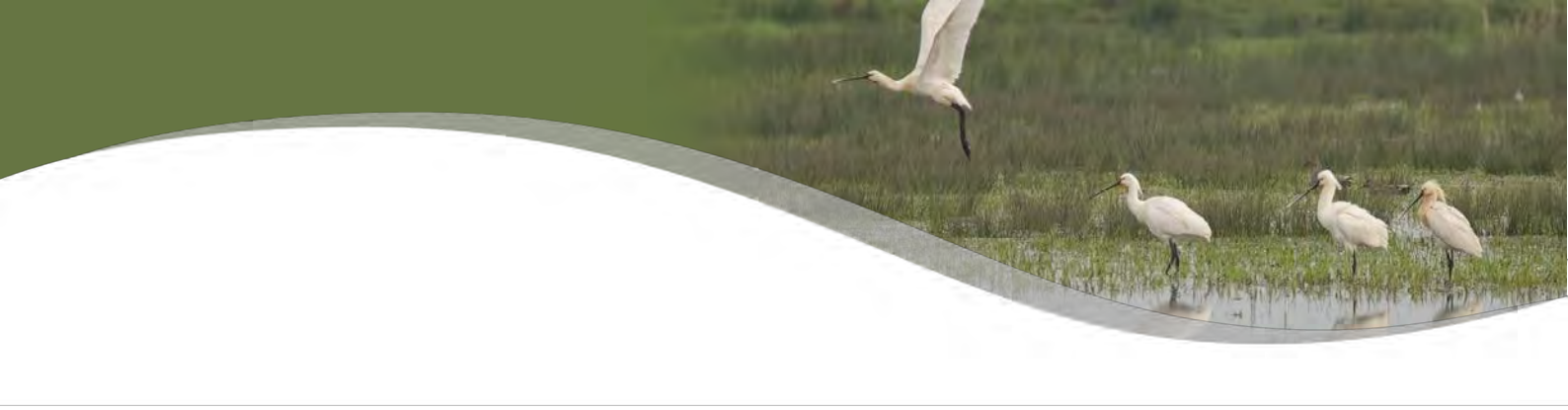
Op 10 januari 2024 bleek in de Statencommissie Bereikbaarheid en Wonen dat een grote meerderheid van PS deze positieve integrale afweging steunde, evenals het voornemen van GS om de procedure te starten voor de Herziening van het Provinciaal Omgevingsbeleid voor de ontwikkeling van de Gnephoek mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

Met de positieve integrale afweging over het Contourenplan en het voornemen om de procedure te starten voor de Herziening van het Provinciaal Omgevingsbeleid voor de ontwikkeling van de Gnephoek, onder voorwaarden, heeft de provincie in feite de keuze gemaakt voor de Gnephoek als potentiële grootschalige woningbouwlocatie. Daarvoor moet wel aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan en de benodigde procedures worden doorlopen.

Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek (18 oktober 2024)
Op 18 oktober 2024 is de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek ondertekend namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Alphen aan den Rijn, het college van dijkgraaf en hoogheemraden van het Hoogheemraadschap van Rijnland, het Dagelijks Bestuur van de regio Holland Rijnland en GS (kenmerk: PZH-2024-859314219).
In de Bestuursovereenkomst zijn tussen partijen afspraken vastgelegd over vele onderwerpen m.b.t. de ontwikkeling van de Gnephoek, waaronder (proces)afspraken over de compensatie van beschermd weidevogelgebied en de realisatie van nieuwe natuur.

MER Gnephoek Alphen aan den Rijn (7 oktober 2025)
In het MER zijn alternatieven afgewogen voor de inrichting van Gnephoek voor de aspecten water, bodem, klimaat, duurzaamheid, natuur, archeologie, cultuurhistorie en landschap, wonen, werken, mobiliteit en gezondheid. De inzichten van de effecten van de

alternatieven hebben geleid tot een voorkeursalternatief (VKA). Daarvan zijn opnieuw de effecten in beeld gebracht.

5 Effectbeoordeling beschermde weide-vogelgebieden

Op basis van het provinciale beleid (Hoofdstuk 2) wordt in dit hoofdstuk de compensatieopgave bepaald van het ruimtelijk beschermde weidevogelgebied als gevolg van de ontwikkeling van Gnephoek.

5.1 Ruimtebeslag

De omvang van het beschermde weidevogelgebied binnen de begrenzing van het Ontwerp-Omgevingsplan bedraagt 174,5 ha (figuur 1). Binnen deze oppervlakte is het uitgangspunt dat als gevolg van het ruimtebeslag het gehele gebied ongeschikt wordt voor weidevogels en alle wezenlijke waarden en kenmerken (graslandgebruik, waterhuishouding met relatief hoge grondwaterstanden, landschapsstructuur en openheid en rust van het gebied; zie § 3.3) verloren gaan.

De omvang van het te ontwikkelen natuurgebied binnen de begrenzing van het ontwerp Omgevingsplan bedraagt 51 ha (figuur 1). Hierbij zijn alleen de natuurbeheertypen buiten open water (type Zoetwaterplas) meegerekend. Conform het provinciaal beleid hoeft dit te ontwikkelen natuurgebied niet gecompenseerd te worden, mits het aan een aantal voorwaarden voldoet (zie Hoofdstuk 2).

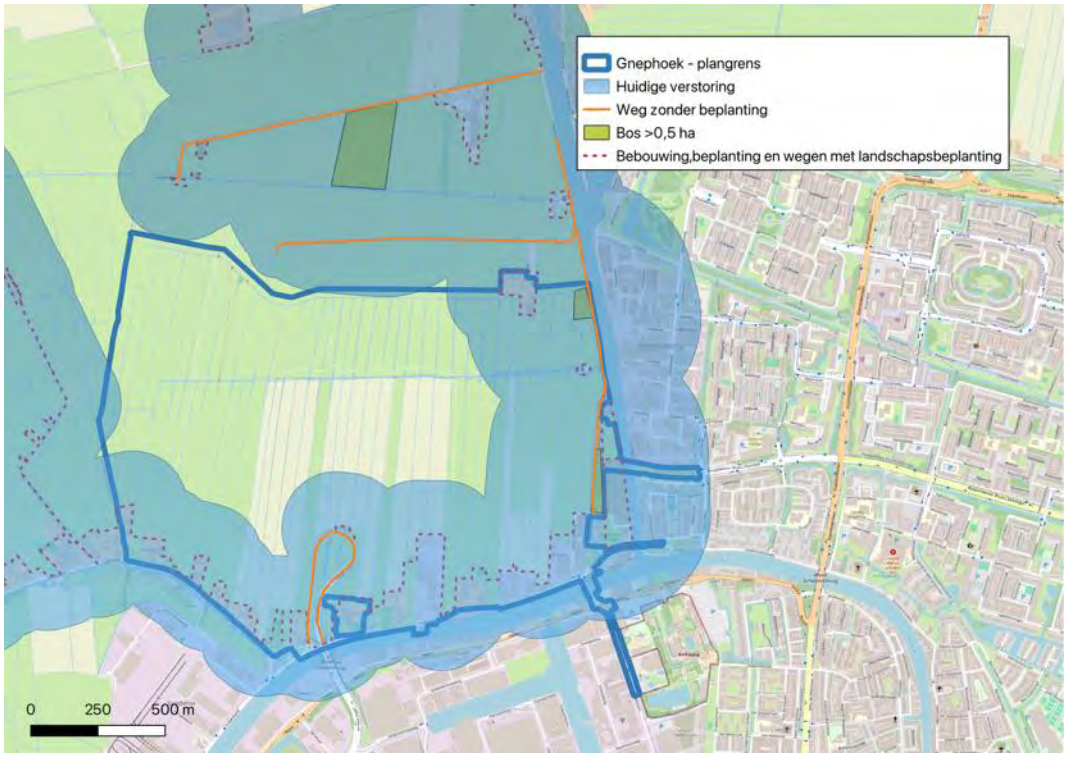
5.2 Verstoring als gevolg van externe werking

Conform het provinciaal beleid (Hoofdstuk 2) dient naast ruimtebeslag ook de bijbehorende verstoringszones (door geluid, beweging en licht) bepaald te worden die daardoor minder of ongeschikt worden voor weidevogels. Allereerst is de huidige verstoring in Gnephoek en omgeving in kaart gebracht. In de huidige situatie is sprake van verstoring door de aanwezigheid van bebouwing, beplanting en (verkeers)wegen. In figuur 5 is de bestaande verstoring weergegeven. Dit is berekend op basis van de volgende verstoringsafstanden (bovengrens van gemiddelde verstoringsafstanden; ontleend aan Bruinzeel & Schotman 2011):

- Bos (>0,5 ha) 400 meter
- Gemeentelijke weg zonder beplanting 100 m
- Verkeerswegen/fietspaden met beplanting (waaronder landschapsbeplanting zoals knotwilgen), bebouwing en erven met bomen 200 m

De gehanteerde verstoringsafstanden zijn een maat voor de afstand tot een verstoringsbron waarbinnen de dichtheid aan weidevogels sterk verminderd. Deze afstanden zijn gebaseerd op een overzichtsstudie van Bruinzeel & Schotman (2011). Zoals Bruinzeel & Schotman (2011) motiveren geeft de hantering van de (bovengrens van) gemiddelde verstoringsafstanden de meest realistische benadering. De gemiddelde

verstoringsafstand is hierbij de afstand waarbij de dichtheid is gehalveerd. De verstoringsafstanden omvatten verstoring door geluid, beweging en licht. De Provincie Zuid-Holland geeft in de Handreiking (zie bijlage I) specifiek voor EHS en ecologische verbindingen aan dat bij het bepalen van de compensatieopgave bij geluidsverstoring gerekend dient te worden met de 47dB(A)-contour. Hoewel deze benadering dus niet nodig is voor Belangrijke weidevogelgebieden is hier volledigheidshalve wel naar gekeken. De kaart met de huidige geluidscontouren is opgenomen in figuur 4. Hieruit blijkt dat deze huidige geluidscontouren (op basis van 47dB(A)-contour) groter zijn dan de berekende huidige verstoringsgebieden van Figuur 5. De integrale verstoringsafstanden zijn daarmee een goede *worst case* benadering voor het meenemen van de invloed van de bestaande verstoring, omdat op deze wijze eerder tot een te hoge dan te lage compensatieopgave leidt (zie verder).

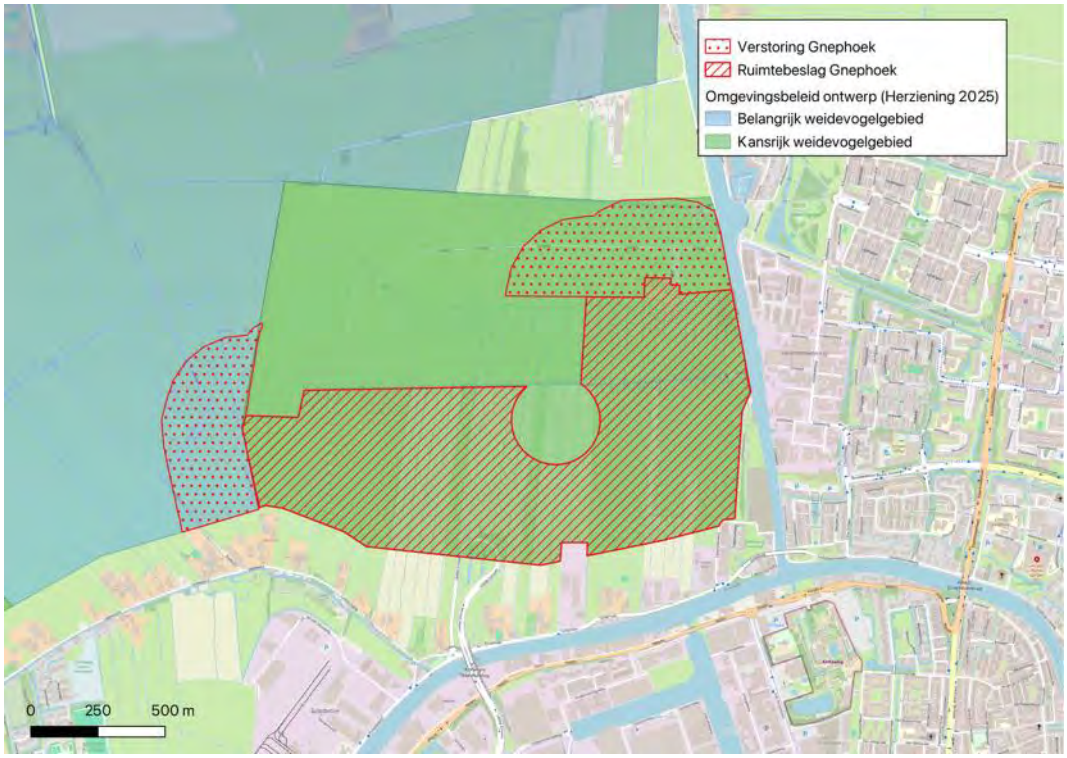
Figuur 5 *Huidige verstoring in en rond projectgebied Gnephoek en verstoringsbronnen.*

Vervolgens is bepaald welk oppervlakte van het beschermde weidevogelgebied verstoord zal worden als gevolg van het project Gnephoek. Hierbij is gerekend met verstoringsafstand van 300 m, gebaseerd op de bovengrens van de gevonden gemiddelde verstoringsafstanden voor woningbouw in de bebouwde kom (Bruinzeel & Schotman 2011).

Als uitgangspunt is genomen dat er geen bos (>0,5 ha) gerealiseerd wordt binnen de plannen voor het natuurgebied Gnephoek (zie Hoofdstuk 3). Ook worden geen opgaande beplanting of andere verstorende elementen (conform verstoringscategorieën van

Bruinzeel & Schotman 2011) aan de rand van het natuurgebied met de open polder geplaatst.

De verstoorde zone buiten de plangrens van Gnephoek (exclusief natuurgebied) bedraagt in totaal 43 ha (figuur 6).

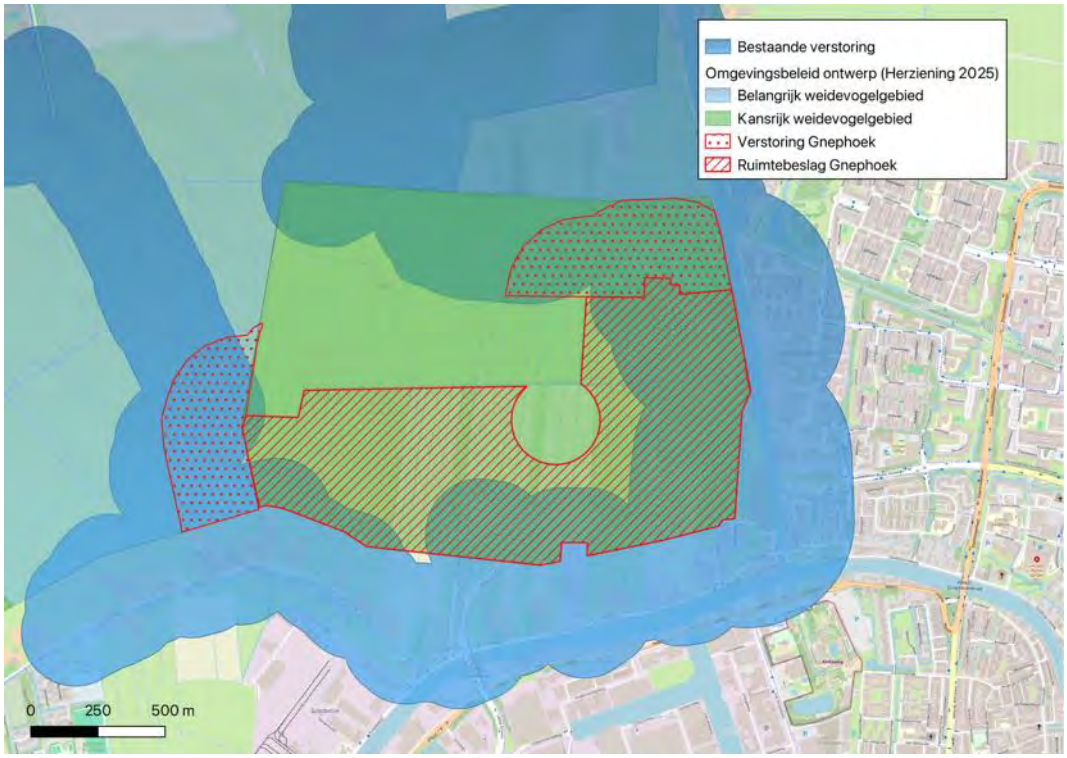

Figuur 6 *Ruimtebeslag en verstoring binnen kansrijk en belangrijk weidevogelgebied ten gevolge van ruimtelijke ontwikkeling Gnephoek op basis van een verstorings-afstand van 300 m. Binnen het Kansrijke weidevogelgebied (groen) gaat om het ruimtebeslag, binnen het belangrijke weidevogelgebied (blauw) om verstoring. In de vigerende Omgevingsverordening is geen onderscheid gemaakt tussen belangrijk en kansrijke weidevogelgebieden en is er één categorie (belangrijk weidevogelgebied). De voorziene zoetwaterplas is op de kaart niet weergegeven als ruimtebeslag; het wordt echter wel meegerekend in de bepaling van de compensatieopgave (zie §5.1).*

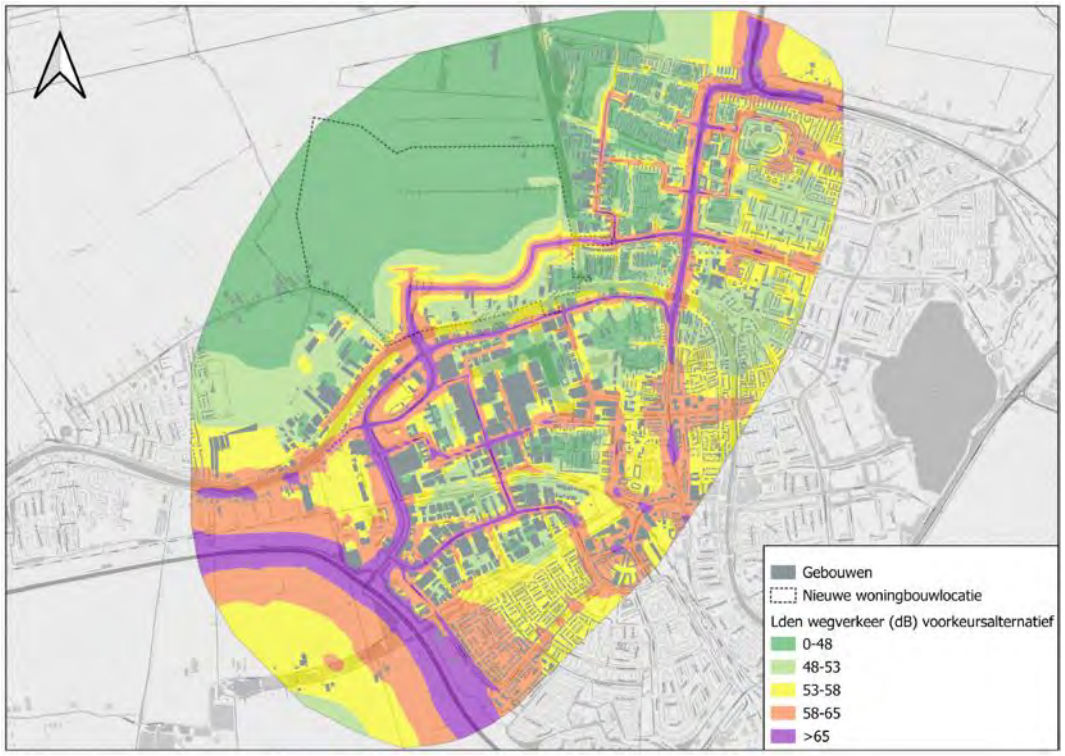
De toekomstige verstoring is alleen meegerekend zover deze meer bedraagt dan de huidige verstoring. In figuur 7 is de bestaande verstoring binnen het effectgebied (300 m) van Gnephoek weergegeven. De toekomstige 300 m verstoringzone van Gnephoek omvat een oppervlak van 43 ha. Binnen deze zone is 42 ha in de huidige situatie reeds verstoord op basis van de integrale verstoringsafstand. Dit betekent dat 1 ha als gevolg van de ontwikkeling Gnephoek extra verstoord wordt.

Zoals eerder in deze paragraaf gesteld geeft de Provincie Zuid-Holland in de Handreiking (zie Bijlage I) specifiek voor EHS en ecologische verbindingen aan dat bij het bepalen van de compensatieopgave bij geluidsverstoring gerekend dient te worden met de 47dB(A)-contour. Hoewel deze benadering dus niet nodig is voor Belangrijke weidevogelgebieden

is hier volledigheidshalve wel naar gekeken. In figuur 8 is een kaart opgenomen van het geluidsniveau van wegverkeer binnen het Voorkeursalternatief zoals opgenomen in het MER Gnephoek. Hieruit blijkt dat het gebied met een geluidsniveau hoger dan 47 dB ruim binnen de grenzen liggen van de 300 m verstoringsafstand. Daarmee is deze benadering in dat opzicht ook *worst case.*

Figuur 7 *Bestaande verstoring binnen effectgebied Gnephoek (ruimtebeslag en verstoring) en binnen kansrijk en belangrijk weidevogelgebied. In de vigerende Omgevingsverordening is geen onderscheid gemaakt tussen belangrijk en kansrijke weidevogelgebieden en is er één categorie (belangrijk weidevogelgebied).*

Figuur 8 *Lden wegverkeer (dB) voorkeursalternatief Gnephoek. Afbeelding afkomstig van MER Gnephoek (2025).*

5.3 Compensatieopgave

De compensatieopgave wordt in de eerste plaats bepaald door het ruimtebeslag binnen beschermd weidevogelgebied. Deze bedraagt 174,5 ha welke gecompenseerd moet worden. Echter, een deel van dit ruimtebeslag (51 ha van de 174,5 ha) betreft natuurontwikkeling voor Gnephoek. Dit deel van het ruimtebeslag is conform het provinciaal beleid niet compensatieplichtig, mits het aan een aantal voorwaarden voldoet (zie § 2.3). Dit betekent dat in totaal dus 123,5 ha (174,5 – 51 ha) ruimtebeslag gecompenseerd moet worden.

Naast het ruimtebeslag dient ook gecompenseerd te worden voor de extra (additionele) verstoring. Deze bedraagt 1 ha. Specifiek voor de additionele verstoring van 1 ha geldt dat alleen de rust van dit deel verloren gaat.

Resumerend bedraagt de totale compensatieopgave **124,5 ha** (123,5 + 1 ha).

6 Compensatieplan

6.1 Inleiding

Conform het provinciaal beleid dient het compensatieplan aan de voorwaarden te voldoen van Artikel 7.43j van de vigerende Omgevingsverordening (zie Hoofdstuk 2) en artikel 5, 6 en 7 van de beleidsregel (zie bijlage 1). In dit hoofdstuk is een uitwerking gegeven van het compensatieplan conform deze voorwaarden.

6.2 Omvang

De Provincie Zuid-Holland biedt op basis van de provinciale handreiking (Provincie Zuid-Holland 2013) mogelijkheden om de compensatie op een kleinere oppervlakte dan 124,5 ha uit te voeren. Hierbij wordt een hogere kwaliteit leefgebied beoogd dan reeds in het effectgebied van Gnephoek aanwezig is. In de provinciale handreiking zijn de volgende vuistregels opgenomen: *als vuistregel kan worden aangehouden dat met reservaatsbeheer ongeveer 3x, en met particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch natuurbeheer ongeveer 2x zo hoge dichtheden kunnen worden bereikt als met gangbaar agrarisch beheer*.

De Gemeente Alphen aan den Rijn kiest voor een kwaliteitscompensatie op een kleinere oppervlakte. Gelet op voorgaande is dat mogelijk wanneer de compensatieopgave met ‘particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch beheer’ wordt gerealiseerd. De huidige situatie in Gnephoek kan immers als ‘gangbaar agrarisch beheer’ worden beschouwd. Wanneer de opgave wordt gerealiseerd met ‘particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch beheer’ dan volstaat op basis van de provinciale handreiking (zie Hoofdstuk 2) een halvering van het oppervlakte compensatiegebied, oftewel 62,5 ha (in plaats van 124,5 ha).

6.3 Voorkeursladder

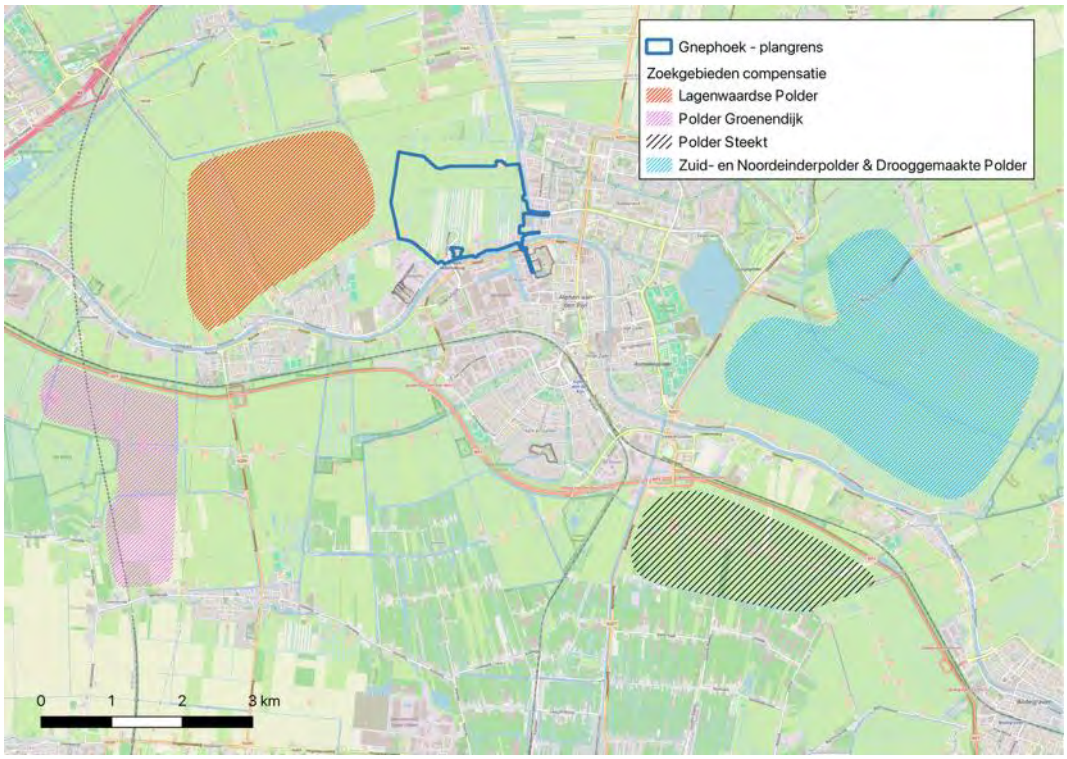
De gemeente Alphen aan den Rijn geeft aan 62,5 hectare te willen compenseren binnen de gemeentegrenzen Alphen aan den Rijn en eventueel de aangrenzende gemeenten voor zover specifieke polders op gemeentegrond van Alphen aan den Rijn hier ook betrekking op hebben. In de deelrapportage Ecologie en Landschap (Sweco 2023b) zijn drie zoekgebieden voor de compensatieopgave opgenomen (figuur 9). Deze zijn geselecteerd en begrensd op basis van het huidige voorkomen van een populatie weidevogels. Aanvullend op deze zoekgebieden is Polder Steekt als zoekgebied geformuleerd. Het gaat in totaal om de volgende vier zoekgebieden:

- Polder Groenendijk
- Lagenwaardse Polder
- Zuid- en Noordeinderpolder & Drooggemaakte Polder
- Polder Steekt

Per zoekgebied is op hoofdlijnen geanalyseerd of de compensatieopgave met ‘particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch beheer’ in potentie haalbaar kan zijn (tabel 2). De zoekgebieden zijn hierbij ruim genomen; er is ook gekeken naar mogelijkheden (net) buiten de zoekgebieden. Hierbij is gekeken naar de huidige openheid en rust in de gebieden en de drooglegging.

Gelet op de openheid, rust en drooglegging blijkt dat de Lagenwaardse Polder en de Zuid- en Noordeinderpolder & Drooggemaakte Polder het meest geschikt zijn. De drooglegging kan hier met inrichtings- en/of beheermaatregelen verder geoptimaliseerd worden.
De andere twee zoekgebieden (Polder Steekt, Polder Groenendijk zijn minder open en kennen minder rust en hebben bovendien een grotere drooglegging (tabel 2). Dit maakt realisatie van de compensatieopgave niet op voorhand onmogelijk maar vergt een grotere investering en inspanning.

De Gemeente Alphen aan den Rijn geeft aan een voorkeur voor de Lagenwaardse Polder te hebben. In overleg met de agrariërs moet blijken of de te compenseren hectares in deze polders gerealiseerd kunnen worden. Mocht dat niet tot voldoende resultaat leiden, dan wordt gekeken naar compensatie in de andere zoekgebieden of elders binnen het totale grondgebied van de gemeente en aangrenzende gemeenten.

Figuur 9 *Globaal begrensde zoekgebieden weidevogelcompensatie Gnephoek. De zoekgebieden zijn afkomstig uit Sweco (2023b), aangevuld met Polder Steekt en zijn hierbij wat ruimer begrensd; er is ook gekeken naar mogelijkheden (net) buiten de oorspronkelijke zoekgebieden.*

Tabel 2 *Analyse van aanwezigheid openheid, rust en geschikte drooglegging (20-40 cm beneden maaiveld) voor weidevogels in zoekgebieden compensatie Gnephoek.*

	Openheid (bebouwing, hoogopgaande bomen)	Rust (afwezigheid verstoringsbronnen)	Drooglegging
Polder Groenendijk	Niet optimaal (veel bebouwing)	Niet optimaal (veel infrastructuur en bebouwing)	Minder geschikt (70-90 cm)
Lagenwaardse Polder	Goed (niet of nauwelijks bomen en bebouwing)	Goed (niet of nauwelijks infrastructuur en bebouwing)	Bijna goed (50-70 cm)
Zuid- en Noordeinderpolder & Drooggemaakte Polder	Goed (niet of nauwelijks bomen en bebouwing)	Goed (niet of nauwelijks bomen, infrastructuur en bebouwing)	Bijna goed (50-70 cm)
Polder Steekt	Niet optimaal (veel bebouwing en bomen)	Niet optimaal (veel infrastructuur en bebouwing)	Minder geschikt (60-80 cm)

6.4 Conclusies

- De omvang van de compensatie van beschermd weidevogelgebied bedraagt 62,5 hectare, uitgaande van een compensatie met de kwaliteit ‘particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch beheer’.
- De Gemeente Alphen aan den Rijn is voornemens het compensatiegebied compenseren te realiseren binnen de gemeentegrenzen Alphen aan den Rijn en/of eventueel de aangrenzende gemeenten.
- Binnen de gemeentegrenzen van Alphen aan den Rijn komen vier zoekgebieden in aanmerking voor compensatie, waarvan de Lagenwaardse Polder en de Zuid- en Noordeinderpolder & Drooggemaakte Polder reeds aan een groot deel van de habitatvereisten van weidevogels voldoen.
- De Gemeente Alphen aan den Rijn geeft aan een voorkeur voor de Lagenwaardse Polder te hebben. Indien dit niet haalbaar blijkt te zijn wordt gekeken naar compensatie in de andere zoekgebieden of elders binnen het totale grondgebied van de gemeente en aangrenzende gemeenten.
- De wijze van uitvoering van de compensatie wordt in 2026 nader door de Gemeente Alphen aan den Rijn in samenwerking met de Provincie Zuid-Holland nader uitgewerkt. De wijze waarop realisatie en instandhouding van de compensatie wordt gewaarborgd, wordt vastgesteld in een bestuursovereenkomst.

Literatuur

Bruinzeel, L.W. & A.G.M. Schotman 2011. Onderbouwing verstoringsafstanden werkplan weidevogels in Fryslân, A&W rapport 1624/Alterra rapport 2184. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden/Alterra Wageningen

Oosterveld, E.B., & W. Altenburg, 2005. Kwaliteitscriteria voor weidevogelgebieden, met toetslijst (2e druk). A&W-rapport 412. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.

Provincie Zuid-Holland 2013. de Beleidsregel Compensatie Natuur, recreatie en landschap (onderdeel handreiking paragraaf 1.3), opgenomen in Provinciaal blad van Zuid-Holland 138, dd 16 juli 2023.

Sweco 2025a. Gnephoek Alphen aan den Rijn. Milieueffectrapport. Document NL25-648800269-144142. Sweco Nederland, De Bilt.

Sweco 2025b. Deelrapportage Ecologie en Landschap ontwikkellocatie ‘Gnephoek’ in Alphen aan den Rijn. Sweco Nederland, De Bilt.

Van der Goes & Groot 2020. Weidevogels in de Ade-Rijnstreek. Inventarisatie 2019. G&G-rapport 2019-159. Van der Goes & Groot, Kwintsheul.

Bijlage I Beleidsregel Compensatie Natuur, recreatie en landschap

Provinciaal blad van Zuid-Holland

138

BELEIDSREGEL COMPENSATIE NATUUR, RECREATIE EN LANDSCHAP ZUID-HOLLAND 2013

Besluit van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland van 21 mei 2013.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
Gelet op de artikelen 105, eerste lid en 143, derde lid van de Provinciewet en artikel 4:81, eerste lid Algemene wet bestuursrecht;

Overwegende

- dat het provinciale beleid gericht is op het beschermen, instandhouden, herstellen en ontwikkelen van de natuur-, recreatie- en landschapswaarden in het landelijk gebied van Zuid-Holland;
- dat het met het oog daarop gewenst is om ervoor te zorgen dat, indien na afweging van alle belangen een ingreep in het landelijk gebied van Zuid-Holland onvermijdelijk is, de natuur-, recreatie en landschapswaarden per saldo niet afnemen;
- dat Provinciale Staten daarom in 1997 het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland hebben vastgesteld;
- dat Gedeputeerde Staten vervolgens dat beginsel als beleidsregel bij de uitvoering van hun bestuurlijke bevoegdheden tot uitgangspunt hebben genomen;
- dat Provinciale Staten inmiddels bij de Actualisering 2011 van de Provinciale Structuurvisie het compensatiebeginsel opnieuw hebben vastgelegd en geactualiseerd;
- dat Gedeputeerde Staten die nieuwe uitgangspunten wederom zullen hanteren, onder meer bij de uitoefening van hun bestuurlijke bevoegdheden, waaronder de besluitvorming op grond van de Wet ruimtelijke ordening en de Waterwet;
- dat het daarom gewenst is de geactualiseerde uitgangspunten en de wijze waarop daaraan uitvoering dient te worden gegeven in een nieuwe beleidsregel vast te leggen en bekend te maken, zodat alle betrokkenen daar in hun beleid en bij hun initiatieven rekening mee kunnen houden.

Besluiten vast te stellen de volgende regeling:
Beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland 2013.

Artikel 1. **Begripsbepalingen**

In deze beleidsregel wordt verstaan onder:

a) **Belangrijke weidevogelgebieden**: agrarisch gebieden met een hoge weidevogeldichtheid die als zodanig zijn aangeduid op de functiekaart en op de kaart EHS en belangrijke weidevogelgebieden in de Provinciale Structuurvisie;

b) **Bevoegd gezag**: het bestuursorgaan dat primair het besluit neemt over een ingevolge deze beleidsregel compensatieplichtige ingreep;

c) **Compensatiebeginsel**: het principe dat het verlies aan beschermde natuur-, recreatie- en/of landschapwaarden door ingrepen in het landelijk gebied moet worden gecompenseerd door het realiseren van vervangende waarden (per saldo geen verlies);

d) **Compensatieopgave**: het totaal aan beschermde natuur-, recreatie- en/of landschapswaarden, in termen van areaal, kwaliteit en samenhang, dat door een ingreep verloren gaat en gecompenseerd moet worden;

e) **Compensatieovereenkomst**: de uitvoeringsovereenkomst tussen de initiatiefnemer en het bevoegd gezag waarin is vastgelegd hoe en wanneer het compensatieplan zal worden uitgevoerd;

f) **Compensatieplan**: het plan dat door de initiatiefnemer onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag wordt opgesteld en waarin is vastgelegd waar, hoe en wanneer de compenserende maatregelen zullen worden gerealiseerd;

g) **Compensatieverplichting**: het totaal aan compenserende maatregelen dat is overeengekomen tussen initiatiefnemer en bevoegd gezag en is vastgelegd in het compensatieplan en de daarbij behorende uitvoeringsovereenkomst;

h) **Directeur:** de directeur van de directie die eerstverantwoordelijk is voor het groenbeleid, op het moment van vaststelling van deze beleidsregel de directeur van de directie Leefomgeving en Bestuur (DLB);

i) **Ecologische Hoofdstructuur (EHS)**: het samenhangend netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden, waternatuurgebieden, bosgebieden, bestaande en nieuwe landgoederen en ecologische verbindingen zoals

weergegeven op de kaart EHS en strategische reservering natuur in de Verordening Ruimte (EHS 'op het land') alsmede de grote wateren en de Noordzee zoals weergegeven op de kaart Ecologische Hoofdstructuur en belangrijke weidevogelgebieden in de Provinciale Structuurvisie;

j) **Financiële compensatie**: compensatie waarbij de compensatieopgave wordt gekapitaliseerd en vastgelegd in een financiële verplichting;

k) **Fysieke compensatie**: compensatie door de aanleg van een vervangend gebied van tenminste dezelfde omvang en met dezelfde of kwalitatief vergelijkbare natuur-, recreatie- en/of landschapswaarden als van het gebied dat verloren gaat;

l) **Groot openbaar belang**: een breed gedragen belang dat niet uitsluitend of overwegend een particulier belang of een belang van kleinere groepen burgers betreft;

m) **Ingreep**: een nieuw plan, project of initiatief dat bij uitvoering de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied significant zal aantasten;

n) **Initiatiefnemer:** een rechtspersoon of een natuurlijk persoon die een ingevolge deze beleidsregel compensatieplichtige ingreep wil (laten) uitvoeren;

o) **Karakteristiek landschapselement**: een landschapselement dat karakteristiek is voor een bepaald landschapstype zoals weergegeven op de kaart Zoekgebied landschapselementen in het Natuurbeheerplan Zuid-Holland en in tabel 1 bij deze beleidsregel;

p) **Kwalitatieve compensatie**: compensatie door het treffen van aanvullende inrichtings- en/of beheermaatregelen in minder waardevolle delen van het gebied indien fysieke compensatie redelijkerwijs onmogelijk is;

q) **Recreatiegebieden in de Zuidvleugel**: het netwerk van bestaande en nieuwe grootschalige en openbaar toegankelijke dagrecreatiegebieden in de Zuidvleugel van de Randstad zoals weergegeven op de kaart Recreatiegebieden in de Zuidvleugel in de Provinciale Structuurvisie;

r) **Regulier beleid**: vastgesteld beleid met betrekking tot verwerving, inrichting en beheer van bestaande of nieuwe natuur- en recreatiegebieden, belangrijke weidevogelgebieden en karakteristieke landschapselementen;

s) **Significant effect**: een duidelijk aantoonbaar en permanent effect waarmee de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied in betekenende mate worden aangetast;

t) **Strategische reservering natuur**: nieuwe natuurgebieden die substantieel kunnen bijdragen aan het bereiken van internationale natuur- en/of waterdoelen, maar waarvoor tot 2027 geen zeker perspectief op realisatie is;

u) **Tijdelijke natuur**: natuurwaarden die zich spontaan of bewust hebben kunnen ontwikkelen op braakliggende (bouw)terreinen met een andere (eind)bestemming dan natuurgebied;

v) **Wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS**: de actuele en potentiële natuurwaarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied, met inbegrip van de beoogde natuurkwaliteit, waartoe behoren de geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, duisternis en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde alsmede de samenhang met andere natuurgebieden;

w) **Wezenlijke kenmerken en waarden van belangrijke weidevogelgebieden**: de hoge weidevogeldichtheden alsmede de factoren die deze dichtheden bepalen zoals het agrarisch (grasland)gebruik, de waterhuishouding, de landschapsstructuur, openheid en rust;

x) **Wezenlijke kenmerken en waarden van recreatiegebieden in de Zuidvleugel**: de actuele en te ontwikkelen dagrecreatiewaarden, gebaseerd op de recreatiedoelen voor het gebied, met inbegrip van de beoogde dagrecreatiekwaliteit en opvangcapaciteit, waartoe behoren de openbare toegankelijkheid, rust en stilte, de belevingswaarde alsmede de samenhang met andere (delen van) recreatiegebieden en de woonomgeving;

y) **Wezenlijke kenmerken en waarden van gebieden in de strategische reservering natuur**: de actuele en potentiële natuurwaarden, gebaseerd op het behoud en de ontwikkeling van internationale natuur- en/of waterdoelen en de daarvoor vereiste bodem- en watercondities.

Artikel 2. **Nee, tenzij-regime**

1. In gebieden waar het 'nee, tenzij'-regime van kracht is, zijn geen ingrepen toegestaan die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied significant

aantasten, tenzij er sprake is van een groot openbaar belang, er geen reële alternatieven zijn, de negatieve effecten zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten worden gecompenseerd via de procedure zoals weergegeven in de artikelen 5 tot en met 8 van deze beleidsregel.

2. Het 'nee, tenzij'-regime is van toepassing bij ingrepen in de EHS 'op het land', in de belangrijke weidevogelgebieden, in de recreatiegebieden in de Zuidvleugel en in de gebieden in de strategische reservering natuur.
3. Bij ingrepen in wateren die behoren tot de EHS 'grote wateren en Noordzee' en in karakteristieke landschapselementen hoeft de 'nee, tenzij'-afweging niet doorlopen te worden. De negatieve effecten op deze gebieden moeten echter wel zoveel mogelijk worden beperkt en de overblijvende effecten moeten worden gecompenseerd via de procedure zoals weergegeven in de artikelen 5 tot en met 8 van deze beleidsregel.

Artikel 3. **Toepassingsbereik provinciaal compensatiebeleid**

Deze beleidsregel is van toepassing bij ingrepen in de volgende gebiedscategorieën:

- EHS;
- Belangrijke weidevogelgebieden;
- Recreatiegebieden in de Zuidvleugel;
- Karakteristieke landschapselementen en
- Gebieden in de strategische reservering natuur.

Artikel 4. **Toepassing provinciaal compensatiebeleid**

1. Deze beleidsregel is van toepassing in de provincie Zuid-Holland bij ingrepen in de gebieden en kwaliteiten als bedoeld in artikel 3.
2. Deze beleidsregel is van toepassing in alle procedures waarbij Gedeputeerde Staten of Provinciale Staten op enigerlei wijze betrokken zijn: als initiatiefnemer, als bevoegd gezag, als ontheffing- of vergunningverlener, als adviseur of via vooroverleg, zienswijze of (reactieve) aanwijzing vanuit het provinciaal (ruimtelijk) belang.
3. In afwijking van het bepaalde in het eerste lid, is deze beleidsregel niet van toepassing bij:

a. ontwikkelingen binnen het *huidige* agrarische grondgebruik;
b. de aanleg van *nieuwe* natuur- en recreatiegebieden;
c. de aanleg van *nieuwe* landgoederen, voor zover toelaatbaar op grond van de Verordening Ruimte;
d. de aantasting van *tijdelijke* natuurgebieden of natuurwaarden;
e. *tijdelijke* ingrepen, voor zover zeker is dat er geen permanente effecten zullen optreden en gegarandeerd wordt dat de oorspronkelijke situatie weer volledig hersteld zal worden;
f. de vestiging of uitbreiding van (zeer) intensieve recreatieve functies en bebouwing in recreatiegebieden in de Zuidvleugel, voor zover toelaatbaar op grond van de Verordening Ruimte *of*;
g. het aantasten of verwijderen van karakteristieke landschapelementen die zijn gelegen binnen de bebouwingscontour of binnen een agrarisch bouwperceel.

Artikel 5. **Voorwaarden aan compensatie**

Aan compensatie voor ingrepen in gebieden als bedoeld in artikel 3 worden de volgende voorwaarden gesteld:

1. De compensatie mag niet leiden tot een netto verlies van areaal, kwaliteit en/of samenhang van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied.
2. De compensatie wordt in principe niet aangewend om reeds vastgesteld natuur-, recreatie- en/of landschapsbeleid uit te voeren of de uitvoering daarvan te versnellen.
3. Onverminderd het bepaalde in het zesde lid wordt aan een compensatieverplichting niet voldaan door het uitvoeren van maatregelen waarvoor overheidssubsidie is of wordt verkregen dan wel waarvoor reeds verplichtingen zijn aangegaan.
4. Onverminderd het bepaalde in het zevende lid, vindt de compensatie plaats (voorkeursladder):

a. door fysieke compensatie met dezelfde natuur-, recreatie- of landschapswaarden als die door de ingreep verloren zijn gegaan aansluitend aan of nabij het gebied van de ingreep met dien verstande dat een duurzame situatie ontstaat;
b. indien fysieke compensatie met dezelfde natuur-, recreatie- of

landschapswaarden als in het vorige onderdeel bedoeld redelijkerwijs onmogelijk is, door fysieke compensatie met kwalitatief vergelijkbare waarden aan of nabij het gebied van de ingreep dan wel door fysieke compensatie elders, *of*;

c. indien ook dat redelijkerwijs onmogelijk is, door financiële compensatie.

5. In samenhang met het gestelde in het vierde lid, sub a geldt dat als de ontwikkeltijd van de vervangende natuur-, recreatie- en/of landschapswaarden meer dan 5 jaar bedraagt, de fysieke compensatie wordt vermeerderd met een kwaliteitstoeslag in hectares. Deze kwaliteitstoeslag bedraagt 1/3 bij een ontwikkeltijd tussen 5 en 25 jaar en 2/3 bij een ontwikkeltijd tussen 25 en 100 jaar.
6. In afwijking van het bepaalde in het tweede lid mag areaalverlies ook worden gecompenseerd door de aanleg van een nog niet gerealiseerd deel van een ecologische verbinding.
7. In afwijking van het bepaalde in het eerste lid en in afwijking van de voorkeursladder als bedoeld in het vierde lid mag areaalverlies ook worden gecompenseerd *door kwaliteitsverbetering* bij ingrepen in gebieden die behoren tot de EHS 'op het land', voor zover aangeduid als waternatuurgebied of buitendijks gelegen, en bij ingrepen in wateren die behoren tot de EHS 'grote wateren en Noordzee' voor zover provinciaal ingedeeld.

Artikel 6. **Compensatieplan**

1. Indien deze beleidsregel van toepassing is, wordt door de initiatiefnemer een compensatieplan opgesteld.
2. Het plan voor de ingreep en het compensatieplan worden gelijktijdig voorafgaand aan de ingreep aan het bevoegd gezag ter accordering voorgelegd.
3. Aan het compensatieplan worden de volgende voorwaarden voor instemming gesteld:

a) het compensatieplan geeft aan hoe de compensatieopgave is berekend en hoe het verlies aan waarden zal worden gecompenseerd;
b) het compensatieplan bevat een kaart met de ligging van het compensatiegebied ten opzichte van aangrenzende en nabijgelegen natuur- en recreatiegebieden, belangrijke weidevogelgebieden en/of karakteristieke landschapelementen, en;
c) bij fysieke of kwalitatieve compensatie voldoen de plaats, de oppervlakte en de kwaliteit van het compensatiegebied aan het gestelde in artikel 5;
d) Bij financiële compensatie wordt de raming eveneens ter accordering aan Gedeputeerde Staten voorgelegd. Indien noodzakelijk kunnen hieraan door Gedeputeerde Staten nadere voorwaarden worden gesteld.

Artikel 7. **Realisatietermijn en zekerstelling uitvoering**

1. Het bevoegd gezag neemt ingevolge deze beleidsregel gelijktijdig een besluit over de toelaatbaarheid van de ingreep en het daarmee samenhangende compensatieplan.
2. Indien besloten wordt tot fysieke compensatie dan wordt het compensatiegebied door het bevoegd gezag planologisch vastgelegd en wordt toegezien op een adequate bescherming in het toepasselijk bestemmingsplan.
3. Als het ingreepgebied en het compensatiegebied planologisch zijn vastgelegd wijzigen Gedeputeerde Staten de kaarten van de gebiedscategorieën als bedoeld in artikel 3 en voegen zij de compensatiegebieden toe.
4. Om de uitvoering van het compensatieplan te garanderen, sluiten de initiatiefnemer en het bevoegd gezag een compensatieovereenkomst waarin is aangegeven waar, hoe en wanneer de compenserende maatregelen zullen worden uitgevoerd en afgerond en hoe het beheer van het compensatiegebied geregeld is.
5. Indien de initiatiefnemer een private partij is, wordt in de uitvoeringsovereenkomst een borgsom met een boeteclausule opgenomen.
6. Indien een gemeente of waterschap zowel initiatiefnemer als bevoegd gezag is, wordt de compensatieovereenkomst gesloten tussen de betreffende gemeente of

waterschap en Gedeputeerde Staten.

Artikel 8. **Financiële compensatie**

1. Onverminderd het bepaalde in artikel 5, is financiële compensatie uitsluitend toegestaan indien:
   a. zowel fysieke compensatie als compensatie door kwalitatief vergelijkbare waarden nabij het gebied van de ingreep of elders in de regio of de provincie redelijkerwijs onmogelijk is;
   b. de compensatieopgave kleiner is dan 1 ha, of;
   c. een beroep tegen een planologisch besluit dat de uitvoering van het compensatieplan mogelijk moet maken door een rechtscollege gegrond wordt verklaard en tegen die uitspraak geen rechtsmiddel meer openstaat.
2. De hoogte van de financiële compensatie wordt bepaald door de compensatieopgave en omvat de kosten die gemoeid zouden zijn geweest met de grondverwerving, de basisinrichting, het ontwikkelingsbeheer en de eventuele extra kosten voor het reguliere beheer voor een periode van 25 jaar alsmede van alle daarmee samenhangende overheadkosten, rekening houdend met rente en inflatie.
3. Met inachtneming van voorgaande leden is aan de financiële compensatieplicht slechts voldaan, als het restant van de compensatieplicht ten behoeve van het bevoegd gezag is overgemaakt. Ten bewijze hiervan overlegt de initiatiefnemer een bewijs van overschrijving aan het bevoegd gezag.
4. De compensatiemiddelen worden gelabeld en in het Groenfonds vastgezet. De trekkingsrechten berusten bij het bevoegd gezag, of, indien zo overeengekomen, bij Gedeputeerde Staten.
5. Gedeputeerde Staten kunnen op verzoek van het bepaalde in lid 4 afwijken.

Artikel 9 **Registratie en monitoring**

Het bevoegd gezag dient jaarlijks aan Gedeputeerde Staten te rapporteren over de voortgang van de compensatieprojecten.

Slotbepalingen

Artikel 10 **Vervallen oude beleidsregel**

Het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland 1997 komt te vervallen.

Artikel 11 **Overgangsrecht**

1. Ten aanzien van het nemen van besluiten over de uitvoering van compensatieprojecten waarvoor het compensatieplan nog onder het regime van het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland 1997 en voor de inwerkingtreding van deze beleidsregel tot stand is gekomen, blijft het beleid van toepassing zoals dat gold voor de inwerkingtreding van deze beleidsregel.
2. Daar waar in besluiten van algemene strekking van Provinciale Staten dan wel Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland wordt verwezen naar het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland 1997, wordt hiervoor gelezen Beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland 2013 tenzij dit tot strijdigheid met bedoelde besluiten zou leiden.

Artikel 12 **Inwerkingtreding**

Deze beleidsregel treedt in werking op de dag na de uitgifte van het Provinciaal Blad waarin de beleidsregel wordt geplaatst.

Artikel 13 **Citeertitel**

Deze beleidsregel wordt aangehaald als: Beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland 2013.

Algemene toelichting:

A. **Voorgeschiedenis, aanleiding, doel en reikwijdte**

Het provinciale beleid is gericht op het beschermen, instandhouden, herstellen en ontwikkelen van de natuur-, recreatie- en landschapwaarden in het landelijk gebied van Zuid-Holland. Compensatie is het sluitstuk in de bescherming van deze waarden en moet voorkomen dat deze waarden door ingrepen in het landelijk gebied per saldo afnemen.

Het compensatiebeginsel is door het Rijk geïntroduceerd, op hoofdlijnen vastgelegd in het Structuurschema Groene Ruimte (1993)[1] en inhoudelijk vormgegeven in de Nota Uitwerking Compensatiebeginsel SGR (1995)[2]. De provincies hebben dit compensatiebeginsel vervolgens verder uitgewerkt en in het provinciale beleid verankerd. In Zuid-Holland hebben Provinciale Staten dat destijds gedaan door het vaststellen van de beleidsuitgangspunten voor de toepassing van het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland (1997) en door hieraan doorwerking te geven in het provinciale ruimtelijk, groen-, water- en milieubeleid. Er waren drie belangrijke verschillen tussen deze beleidsuitgangspunten en het toenmalige rijksbeleid: in de provinciale uitwerking werd besloten tot een wat ruimer toepassingsgebied, werd bepaald dat behalve de schade aan natuur- en recreatiewaarden óók de schade aan landschapswaarden moest worden gecompenseerd en is gekozen voor een onderhandelingsmodel in plaats van vaste regelgeving.

In de Nota Ruimte (2005)[3] is het compensatiebeginsel voor de EHS gecontinueerd en aangekondigd dat Rijk en provincies gezamenlijk de instrumenten 'herbegrenzen EHS' en 'saldobenadering EHS'[4] zullen uitwerken. Voorts hebben de Algemene Rekenkamer (2006, 2007, 2010) en de Inspectie VROM (2007) onderzoek gedaan naar de ruimtelijke bescherming van de EHS en de uitvoering van het compensatiebeleid en aanbevelingen gedaan om dat verder te verbeteren. Een en ander heeft geresulteerd in het door het Rijk en de provincies gezamenlijk opgestelde beleidskader Spelregels EHS (2007)[5]. De hoofdlijnen voor de bescherming van de EHS zijn opgenomen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening[6] en hebben doorwerking gekregen in de Provinciale Structuurvisie en de Verordening Ruimte (2010)[7].

In de Actualisering 2011 van de Provinciale Structuurvisie (2012)[8] is het toepassingsgebied van het 'nee, tenzij'-regime en het provinciale compensatiebeleid gewijzigd en beperkt tot ingrepen met significant negatieve effecten in gebieden en kwaliteiten die van provinciaal belang zijn en waarvoor compensatie redelijkerwijs mogelijk wordt geacht. Dit zijn, naast de EHS, de belangrijke weidevogelgebieden, de recreatiegebieden in de Zuidvleugel en de karakteristieke landschapselementen en de gebieden in de strategische reservering natuur.

In de beleidsregel is aangegeven hoe het provinciale compensatiebeleid ten aanzien van natuur, recreatie en landschap moet worden uitgevoerd. In de praktijk is namelijk gebleken dat de uitvoeringsregels in het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland (1997) op sommige onderdelen onduidelijk waren of verschillend geïnterpreteerd konden worden. De nieuwe beleidsregel is op die onderdelen verder uitgewerkt, verduidelijkt, waar nodig aangescherpt en van een handreiking voorzien. De Spelregels EHS zijn daarbij als leidraad gebruikt. Met deze uitvoeringsregels moet het voor de initiatiefnemers en overige bevoegde gezagen als gemeenten en waterschappen helder zijn in welke situaties en op welke wijze het provinciale compensatiebeleid ten aanzien van natuur, recreatie en landschap moet worden toegepast.

B Rollen en bevoegdheden

Compensatie kan aan de orde zijn bij tal van ruimtelijke en niet-ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de aanleg of uitbreiding van infrastructuur (wegen, spoorwegen, fietspaden), woningbouw, aanleg of uitbreiding van havens en bedrijventerreinen, aanleg of uitbreiding van verblijfsrecreatieterreinen en jachthavens, windturbines, hoogspanningsleidingen, ontgrondingen, dijkversterkingen, peilverlagingen en grondwateronttrekkingen.

De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het treffen van de mitigerende en compenserende maatregelen. In Zuid-Holland zijn vaak overheden de initiatiefnemer voor compensatieplichtige plannen, projecten en initiatieven. Het bevoegd gezag dat primair het besluit neemt over de ingreep is ook verantwoordelijk voor

---

[1] Ministeries van LNV en VROM (1993). Structuurschema Groene Ruimte.

[2] Ministerie van LNV, Directie Groene Ruimte en Recreatie (1995). Uitwerking Compensatiebeginsel SGR.

[3] Ministeries van VROM, LNV, VenW en EZ (2006). Nota Ruimte: ruimte voor ontwikkeling.

[4] Met de instrumenten 'herbegrenzen' en 'saldobenadering' wordt een meer ontwikkelingsgerichte aanpak van de EHS mogelijk gemaakt. Herbegrenzen kan worden ingezet bij kleinschalige ingrepen en saldobenadering bij grootschalige veranderingen in het kader van een gebiedsvisie. In beide gevallen is de voorwaarde dat de EHS in kwantitatief en/of kwalitatief opzicht wordt verbeterd.

[5] Ministeries van LNV en VROM en de provincies (2007). Spelregels EHS: beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS.

[6] De 2e fase van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening is op 1 oktober 2012 in werking getreden. Hiermee zijn ook de rijksregels ten aanzien van de bestemming, bescherming en compensatie van de EHS definitief geworden.

[7] Provinciale Staten van Zuid-Holland (2010). Verordening Ruimte. Artikel 5 Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

[8] Provinciale Staten van Zuid-Holland (2012). Actualisering Structuurvisie en Verordening Ruimte 2011.

het opleggen van de compensatieverplichting en moet er op toezien dat de initiatiefnemer de overeengekomen mitigerende en compenserende maatregelen ook daadwerkelijk uitvoert. De provincies zijn, door de decentralisatie van het natuur-, recreatie- en landschapsbeleid, eindverantwoordelijk voor de bescherming, de instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van de natuur-, recreatie- en landschapswaarden in het landelijk gebied en daarmee ook voor een adequate uitvoering van het compensatiebeleid.
Deze beleidsregel richt zich ook tot de initiatiefnemers en andere bevoegde gezagen zodat zij rekening kunnen houden met het provinciale compensatiebeleid en daarop kunnen anticiperen in de desbetreffende procedures. De beleidsregel zal worden gehanteerd in alle procedures waarbij Gedeputeerde Staten of Provinciale Staten op enigerlei wijze betrokken zijn, d.w.z. als initiatiefnemer, als (coördinerend of mede) bevoegd gezag, als ontheffing- of vergunningverlener, als adviseur of via vooroverleg, zienswijze of (reactieve) aanwijzing vanuit het provinciaal (ruimtelijk) belang.

Voorbeelden van de bevoegdheidsverdeling in procedures waarbij compensatie aan de orde kan zijn:

<u>Gedeputeerde Staten (GS) en/of Provinciale Staten (PS) als bevoegd gezag</u>
GS zijn initiatiefnemer en bevoegd gezag bij de aanleg van provinciale wegen en fietspaden.
GS zijn initiatiefnemer en PS zijn bevoegd gezag bij het vaststellen van inpassingsplannen (provinciale 'bestemmingsplannen').
GS zijn bevoegd gezag, maar geen initiatiefnemer bij dijkversterkingsplannen voor primaire keringen, waar zij een goedkeuringsbevoegdheid op grond van artikel 5.7. van de Waterwet hebben.
GS zijn bevoegd gezag bij (grote) grondwaterwinningen, -onttrekkingen of -infiltraties ten behoeve van industriële toepassingen en drinkwater, aangezien zij op grond van artikel 6.4. van de Waterwet moeten beslissen over vergunningaanvragen.

Indien rijk, gemeente en waterschap bevoegd gezag zijn dan hebben Gedeputeerde Staten verschillende instrumenten om het provinciale belang (waaraan het compensatiebeleid gelinkt is) te waarborgen

<u>Ten aanzien van het Rijk</u>
Indien het Rijk bevoegd gezag is voor bijvoorbeeld rijksinpassingsplannen en rijksinfrastructuur, zijn Gedeputeerde Staten adviseur en kunnen zij zienswijzen indienen op het Rijksinpassingsplan en het Tracébesluit.

<u>Ten aanzien van gemeenten</u>
Indien een gemeente bevoegd gezag is, bijvoorbeeld bij bestemmingsplannen, kunnen Gedeputeerde Staten hun invloed uitoefenen via vooroverleg, zienswijze, proactieve of reactieve aanwijzing op grond van de Wet ruimtelijke ordening.

<u>Ten aanzien van waterschappen</u>
Indien een waterschap bevoegd gezag is, bijvoorbeeld bij peilbesluiten en grondwateronttrekkingen voor niet-industriële toepassingen, kunnen Gedeputeerde Staten hun invloed uitoefenen via vooroverleg, zienswijze of aanwijzing in het belang van een samenhangend regionaal en doelmatig waterbeheer dan wel in het kader van hun goedkeuringsbevoegdheid en de besluitvorming over vergunningaanvragen op grond van de Waterwet.

C Relatie met andere wet- en regelgeving

C1 *Inherente afwijkingsbevoegdheid op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb)*
Deze beleidsregel voorziet niet in alle denkbare compensatieproblemen. Er kunnen zich altijd onvoorziene omstandigheden voordoen die om specifieke oplossingen of maatwerk vragen. Gedeputeerde Staten zijn krachtens de Algemene wet bestuursrecht bevoegd om gemotiveerd van deze beleidsregel af te wijken.

C2. *Provinciaal Waterplan Zuid-Holland 2010-2015 (Provinciale Staten, 2009)*
Peilverlagingen die verder gaan dan het volgen van de maaivelddaling, (on)diepe grondwaterwinningen of grondwateronttrekkingen en grond- en oppervlaktewaterinfiltraties kunnen een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied en zijn in dat geval compensatieplichtig. Dergelijke niet-ruimtelijke ingrepen zouden zich in de praktijk met name kunnen voordoen in de gebiedscategorieën EHS, belangrijke weidevogelgebieden en gebieden in de strategische reservering natuur.
In het Provinciaal Waterplan is geen expliciete verwijzing naar het provinciale compensatiebeleid voor het verlies aan natuur-, recreatie- en landschapswaarden opgenomen[9]. Wel is in algemene zin aangegeven dat

[9] In het Beleidskader Peilbeheer Zuid-Holland (PS, 2008) is aangegeven dat de waterbeheerder bij het opstellen van peilbesluiten voor gebieden die geheel of gedeeltelijk behoren tot de EHS of Natura 2000, dan wel tot de beschermingszones

ingrepen in het grond- en oppervlaktewatersysteem geen negatieve effecten mogen hebben op de grondgebruikfuncties of op andere systemen die gebruik maken van de bodem en/of het grondwater.

C3 ***Natuurbeschermingswet, Flora- en faunawet, Boswet***

De bescherming van habitats en (leefgebieden van) soorten is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998 en de Flora- en faunawet en van bosgebieden en bosaanplanten in de Boswet. Uit deze wetten kunnen ook compensatieverplichtingen voortvloeien. Het toepassingsgebied van deze wetten overlapt gedeeltelijk met dat van deze beleidsregel. De Natura 2000-gebieden en de beschermde natuurmonumenten in Zuid-Holland behoren in hun geheel tot de EHS. De natuurdoelen van een EHS-gebied (zie definitie van het begrip 'wezenlijke kenmerken en waarden') zijn echter vaak breder dan de instandhoudingsdoelen voor een Natura 2000-gebied. Dat kan bij een 'nee, tenzij'-afweging soms tot een andere conclusie leiden over de toelaatbaarheid van een ingreep of tot een aanvullende compensatieopgave.
De toepassing van deze beleidsregel mag niet leiden tot strijdigheid met de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora en faunawet of de Boswet (of te zijner tijd: de Wet natuurbescherming[10]). Indien er bij een ingreep tegelijkertijd meerdere beschermingsregimes van toepassing zijn, dan dienen de verschillende compensatieopgaven goed op elkaar afgestemd en zoveel mogelijk gecombineerd te worden. Daarmee kan worden voorkomen dat de compensatieverplichting hoger uitvalt dan strikt noodzakelijk is of dat het opgestelde compensatieplan uiteindelijk strijdig blijkt met een van genoemde wetten. Het voldoen aan de wettelijke compensatieplicht is daarbij uiteraard het vertrekpunt. Hierbij moet worden opgemerkt dat voor ingrepen in gebieden die vallen onder de Natuurbeschermingswet 1998, i.c. de Natura 2000-gebieden en de beschermde natuurmonumenten, een strenger afwegingskader geldt en dat er aanvullende eisen worden gesteld aan natuurcompensatie. Zo wordt in de formulering van het 'nee, tenzij'-regime in de Natuurbeschermingswet 1998 gesproken over '*dwingende* redenen van groot openbaar belang', is voor ingrepen in Natura 2000-gebieden met mogelijk significante gevolgen een passende beoordeling vereist, moeten hierbij ook de effecten van andere plannen en projecten betrokken worden (*cumulatie*) en vereisen eventuele ingrepen in Natura 2000-gebieden met prioritaire habitats of soorten goedkeuring van de Europese Commissie. Verder moeten compenserende maatregelen voor ingrepen in Natura 2000-gebieden tijdig en *vooraf* plaatsvinden en is financiële compensatie *niet* toegestaan.

C4 ***Wet Ammoniak en Veehouderij***

Het compensatiebeginsel is niet van toepassing indien een voorgenomen uitbreiding of nieuwvestiging van een veehouderijbedrijf in de EHS op grond van de Wet Ammoniak en Veehouderij (2002) toelaatbaar wordt geacht. In dat geval zijn de effecten op de EHS (en dan met name de effecten op de zogenaamde 'zeer kwetsbare gebieden' in de EHS) namelijk al beoordeeld en aanvaardbaar bevonden.

C5 ***Tracéwet en Tracébesluiten***

In de Tracéwet is geen specifieke verwijzing te vinden naar compensatie voor het verlies aan natuur-, recreatie- en landschapwaarden zoals in deze beleidsregel bedoeld. In meer algemene zin wordt echter wel gesteld dat in een ontwerp-tracébesluit moet worden beschreven op welke wijze de inpassing van de aan te leggen of te wijzigen hoofdweg, landelijke spoorweg of hoofdvaarweg zal geschieden en, waar dit in redelijkheid niet kan worden verlangd, welke compenserende maatregelen dan zullen worden getroffen. Gedeputeerde Staten zullen de beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland 2013 gebruiken bij het formuleren van hun adviezen over en zienswijzen op een ontwerp-tracébesluit. Voor de initiatiefnemer, doorgaans Rijkswaterstaat, kan deze beleidsregel dan dienen als kader voor het bepalen van de compensatieopgave.

---

daarvan, moet nagaan op welke wijze verdroging (met inbegrip van wegzijging of inlaat van gebiedsvreemd water) kan worden tegengegaan of voorkomen. Het peilbeheer in natuurgebieden dient primair afgestemd te zijn op de natuurdoelen of instandhoudingsdoelen van het gebied ('functie volgt peil'). Bij peilbesluiten voor beschermde natuurgebieden en hun omgeving moet de waterbeheerder echter wel alle belangen inzichtelijk maken en afwegen. In die belangenafweging moet rekening worden gehouden met het Compensatiebeginsel Natuur en Landschap Zuid-Holland (1997). Dit beleidskader wordt grotendeels inhoudelijk gedekt door het Provinciaal Waterplan Zuid-Holland en de Waterverordening, maar bestaat formeel nog wel.

[10] In 2014 wordt waarschijnlijk de nieuwe Wet natuur van kracht waarin de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet geïntegreerd worden.

Artikelgewijze toelichting

Artikel 1, sub i Begripsbepalingen
Deze definitie is bedoeld als onderscheid tussen de EHS 'op het land' waartoe Provinciale Staten in artikel 5 Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van de Verordening Ruimte regels hebben vastgesteld en de EHS 'grote wateren en Noordzee' waarvoor Provinciale Staten dat niet doen, maar die samen wel de EHS vormen.

Artikel 2 Nee, tenzij-regime
In dit artikel is vastgelegd dat voor ingrepen in de EHS 'op het land', in de belangrijke weidevogelgebieden, in de recreatiegebieden in de Zuidvleugel en in de gebieden in de strategische reservering natuur het zogenaamde 'nee, tenzij'-regime geldt. Dat wil zeggen dat er in deze gebieden geen *nieuwe* (ruimtelijke en niet-ruimtelijke) ontwikkelingen zijn toegestaan die de wezenlijke kenmerken en waarden van deze gebieden *significant* aantasten, tenzij daarmee een *groot openbaar belang* gediend is en er *geen reële andere mogelijkheden* voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. Met mitigerende maatregelen worden maatregelen bedoeld die het effect van een ingreep beperken of wegnemen, zoals een goede landschappelijke inpassing, het aanbrengen van geluidsschermen of het verdiept aanleggen van een nieuwe weg.
Een 'groot openbaar belang' is een breed gedragen belang en niet uitsluitend of overwegend een particulier belang, een belang van kleinere groepen burgers of een korte termijn belang. In de Verordening Ruimte wordt onder een 'groot openbaar belang' in ieder geval verstaan de veiligheid, de drinkwatervoorziening, de plaatsing van installaties voor de opwekking van elektriciteit met behulp van wind-, water- en zonne-energie alsmede de plaatsing van installaties voor de opsporing, winning, opslag of het transport van olie en gas.
Het is aan het bevoegd gezag om te beoordelen of een alternatief plan reëel is. In het algemeen geldt dat een alternatief plan reëel is als het uitvoerbaar is en de kosten, bestuurlijke lasten en uitvoeringslasten niet buitensporig veel groter zijn dan het oorspronkelijke plan.

In de Verordening Ruimte[11] is bepaald dat Gedeputeerde Staten op basis van het 'nee, tenzij'-regime een ontheffing kunnen verlenen voor ingrepen in de EHS en daarvoor zo nodig de EHS kunnen herbegrenzen. Een dergelijk verzoek om ontheffing moet inzichtelijk maken waarom de ingreep op grond van de 'nee, tenzij'-afweging toch toelaatbaar wordt geacht en vergezeld gaan van een compensatieplan waaruit blijkt hoe, waar en wanneer de mitigerende en compenserende maatregelen zullen worden getroffen, wat de begrenzing van het compensatiegebied is en op welke wijze de compensatie duurzaam verzekerd is. In de Verordening Ruimte[12] is voorts bepaald dat kleinschalige ruimtelijke ontwikkelingen onder voorwaarden ook mogelijk kunnen worden gemaakt door inzet van het instrument herbegrenzen EHS ('om niet-ecologische redenen')[13]. De belangrijkste voorwaarde voor de inzet van dit instrument is dat de EHS in kwalitatief en/of kwantitatief opzicht wordt versterkt, ofwel dat de EHS er per saldo op vooruitgaat. Dit instrument is niet bedoeld om het compensatiebeginsel te omzeilen. Het ligt dan ook voor de hand dat dit instrument vooral wordt ingezet bij ingrepen in nog niet gerealiseerde (delen van) *nieuwe* natuur- en recreatiegebieden. In de Verordening Ruimte[14] is tenslotte bepaald dat in gebieden die (nog) niet concreet begrensd zijn, i.c. de EHS zoekgebieden en de nog niet gerealiseerde (delen van de) EHS ecologische verbindingen, in principe geen ruimtelijke ontwikkelingen zijn toegestaan die het realiseren van de beoogde natuurfunctie op termijn onmogelijk maken.
In de Nota Ruimte is bepaald dat het 'nee, tenzij'-regime niet van toepassing is bij ingrepen in de EHS 'grote wateren en Noordzee'. In de Actualisering 2011 van de Provinciale Structuurvisie is hetzelfde bepaald voor ingrepen die leiden tot het verdwijnen of aantasten van karakteristieke landschapelementen. Voor ingrepen in deze gebiedscategorieën hoeft de 'nee, tenzij'-afweging dus niet doorlopen te worden, maar zijn mitigatie en compensatie wel vereist.

Artikel 3 Toepassingsbereik provinciaal compensatiebeleid
Dit artikel geeft aan wáár het provinciale compensatiebeleid van toepassing is. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in vier gebiedscategorieën:
a. Ecologische Hoofdstructuur (EHS)
   De EHS 'op het land' is weergegeven op de kaart EHS en strategische reservering natuur in de Verordening Ruimte en samen met de EHS 'grote wateren en Noordzee' ook op de kaart EHS en belangrijke weidevogelgebieden in de Provinciale Structuurvisie.
b. Belangrijke weidevogelgebieden

[11] Verordening Ruimte: Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Specifieke ontheffing EHS bij groot openbaar belang.
[12] Verordening Ruimte: Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Herbegrenzing EHS om niet-ecologische redenen ten behoeve van een kleinschalige ontwikkeling.
[13] Voor een nadere toelichting op het instrument herbegrenzen EHS zie Spelregels EHS (2007), hoofdstuk 5.
[14] Verordening Ruimte: Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Overige nieuwe natuur, zoekgebied of ecologische verbinding.

De belangrijke weidevogelgebieden zijn weergegeven op de functiekaart en op de kaart EHS en belangrijke weidevogelgebieden in de Provinciale Structuurvisie.

c. Recreatiegebieden in de Zuidvleugel
De recreatiegebieden in de Zuidvleugel zijn weergegeven op de kaart Recreatiegebieden in de Zuidvleugel in de Provinciale Structuurvisie.

d. Karakteristieke landschapselementen
Op de kaart Zoekgebied landschapselementen in agrarisch gebied in het Natuurbeheerplan Zuid-Holland is Zuid-Holland ingedeeld in vier landschapstypen. In tabel 1 is aangegeven welke landschapelementen voor welke landschapstypen karakteristiek zijn en onder de compensatieplicht vallen. Deze systematiek wordt ook toegepast in het Natuurbeheerplan Zuid-Holland op grond waarvan subsidies voor het onderhoud van deze landschapselementen kunnen worden verstrekt.

Landschapselement	Binnen-Duinrand	Droog-makerijen	Kleipolders	Veenweide-gebieden
Veenputten				X
Houtwal en houtsingel, elzensingel	X			X
Bossingel en bosje	X			
Geknipte haag	X	X		
Struweelhaag				X
Laan	X		X	
Knotboom			X	X
Hakhoutbosje	X			X
Griendje				X
Hoogstamboomgaard				X
Rietzoom en klein rietperceel			X	X
Zandwal en schurveling	X		X	
Bloemdijk	X			X

Tabel 1. Karakteristieke landschapselementen per landschapstype.

e. Gebieden in de strategische reservering natuur
De gebieden in de strategische reservering natuur zijn weergegeven op de kaart EHS en strategische reservering natuur in de Verordening Ruimte.

Bestaande bebouwing, erven, tuinen en wegen met een gesloten verharding (inclusief bermen) behoren niet tot deze gebiedscategorieën.

Artikel 4 Toepassing provinciaal compensatiebeleid

Dit artikel geeft aan wannéér het provinciale compensatiebeginsel van toepassing is, wat daarop de uitzonderingen zijn en in welke procedures en rollen Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland deze beleidsregel zullen hanteren.

In het eerste lid staat dat het compensatiebeginsel uitsluitend van toepassing is bij *nieuwe* plannen, projecten of initiatieven die de *wezenlijke kenmerken en waarden* van de in artikel 3 genoemde gebieden en kwaliteiten *significant* aantasten (ingrepen). Dat betekent dat niet iedere ingreep in een van deze gebieden per definitie compensatieplichtig is, maar alleen díe ingrepen die de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied zodanig aantasten dat ze als significant moeten worden beschouwd. Daaronder kunnen, afhankelijk van de doelen van een gebied, ook niet-ruimtelijke ingrepen vallen zoals peilverbetering (peilverlaging die verder gaat dan het volgen van de maaivelddaling), grondwaterstandsdaling of geluidsverstoring. De wezenlijke kenmerken en waarden van de verschillende gebiedscategorieën zijn gedefinieerd in de begripsbepalingen. Deze zijn gekoppeld aan de natuur-, recreatie-, landschaps- en/of waterdoelen voor een gebied, en . De doelen voor de EHS zijn o.m. te vinden in het Natuurbeheerplan Zuid-Holland[15], het Handboek Natuurdoeltypen[16], de Nota Ecologische Verbindingszones in Zuid-Holland[17]

[15] Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland (2012 e.v.). Natuurbeheerplan Zuid-Holland 2013 e.v.

[16] Ministerie van LNV, Expertisecentrum LNV (2001). Handboek Natuurdoeltypen. Tweede, geheel herziene editie.

[17] Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland (1998). Ecologische Verbindingszones in Zuid-Holland. Aanwijzingen voor Inrichting en Beheer.

en de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden. De doelen voor de Recreatiegebieden in de Zuidvleugel zijn te vinden in de beheer- en inrichtingsplannen voor deze gebieden.
De vraag wanneer sprake is van een *significant negatief effect* kan niet in algemene zin beantwoord worden. Het gaat in ieder geval om effecten die duidelijk aantoonbaar en permanent zijn, en waarmee de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied in betekenende mate worden aangetast. Indien effecten wel duidelijk aantoonbaar maar niet goed kwantificeerbaar zijn, wordt het bepalen van de compensatieverplichting een kwestie van onderhandeling tussen de initiatiefnemer en het bevoegd gezag. Bij twijfel is de mening van het bevoegd gezag doorslaggevend. In principe zijn alle plannen of projecten die ertoe leiden dat delen van de EHS, belangrijke weidevogelgebieden, recreatiegebieden in de Zuidvleugel en gebieden in de strategische reservering natuur een andere bestemming moeten krijgen, en daardoor in oppervlakte afnemen, als significant aan te merken.
In het derde lid zijn enkele ontwikkelingen benoemd waarbij het provinciale compensatiebeginsel *niet* van toepassing is. De toelaatbaarheid van deze ontwikkelingen moet worden afgewogen binnen de algemene planologische, water- en milieukaders. Hieronder worden deze uitzonderingen nader toegelicht.

* Ontwikkelingen binnen het *huidige* agrarische grondgebruik:
  Dit is vooral relevant in de belangrijke weidevogelgebieden en in de gebieden in de strategische reservering natuur. De hoofdfunctie van de belangrijke weidevogelgebieden is agrarisch, het agrarisch graslandgebruik wordt beschouwd als een van de wezenlijke kenmerken en waarden en de agrarische functie moet zich hier binnen zekere grenzen verder kunnen ontwikkelen. Daarom zijn bijvoorbeeld de aanleg van kavelpaden, slootdempingen, peilverlagingen die niet verder gaan dan het volgen van de maaivelddaling, maïs- en ruwvoederteelt en de uitbreiding of nieuwbouw van boerderijen niet compensatieplichtig. De hoofdfunctie van de gebieden in de strategische reservering natuur is voorlopig eveneens agrarisch. Binnen deze gebieden moet de landbouw zich vrij kunnen ontwikkelen, alleen nieuwbouw van boerderijen is hier in principe niet toegestaan.
* De aanleg van *nieuwe* natuur- en recreatiegebieden:
  In het kader van de EHS of RodS worden soms nieuwe groengebieden gerealiseerd in gebieden waar bijvoorbeeld weidevogels, amfibieën of waardevolle vegetaties voorkomen. De aanleg van nieuwe groengebieden door het omvormen van agrarische gebieden in bijvoorbeeld moeras- of bosgebieden wordt echter per saldo als kwaliteitsverbetering beschouwd en is daarom niet compensatieplichtig, óók niet indien daardoor de oorspronkelijke waarden zouden afnemen of verloren gaan.
* De aanleg van *nieuwe* landgoederen:
  Indien de aanleg van een nieuw landgoed toelaatbaar is op grond van het desbetreffende artikel in de Verordening Ruimte dan is dat niet compensatieplichtig.
* De aantasting van *tijdelijke* natuurgebieden of natuurwaarden:
  Soms zijn spontaan of bewust natuurwaarden ontwikkeld op terreinen die tijdelijk braak liggen of nog niet in gebruik genomen zijn, maar een andere (eind)bestemming hebben zoals woningbouw, bedrijventerrein of landbouw. Het realiseren van deze (eind)bestemming is niet compensatieplichtig, óók niet indien daardoor de ontstane waarden zouden afnemen of verloren gaan.
* T*ijdelijke* ingrepen of effecten:
  Soms zijn voor de realisering van plannen of projecten tijdelijke ingrepen nodig zoals de aanleg van een bouwweg of het aanbrengen van drainage of doen zich tijdelijke effecten voor zoals verstoring. Indien gegarandeerd wordt dat deze ingrepen en effecten geen permanent karakter hebben en de oorspronkelijke situatie weer volledig hersteld zal worden, zijn ze niet compensatieplichtig. Deze tijdelijke ingrepen en effecten dienen wel zoveel mogelijk gemitigeerd te worden.
* De vestiging of uitbreiding van (zeer) intensieve recreatieve functies en bebouwing in recreatiegebieden in de Zuidvleugel:
  Indien de vestiging of uitbreiding van een (zeer) intensieve recreatieve functies en bebouwing in een recreatiegebied in de Zuidvleugel toelaatbaar is op grond van de Verordening Ruimte dan is dat niet compensatieplichtig. Deze bepaling is opgenomen om onder bepaalde voorwaarden het voorzieningenniveau in dagrecreatiegebieden te verhogen en/of een betere exploitatie van recreatiegebieden mogelijk te maken.
* Het aantasten of verwijderen van karakteristieke landschapelementen die zijn gelegen binnen de bebouwingscontour of binnen een agrarisch bouwperceel:

Artikel 5 Voorwaarden aan compensatie
In dit artikel is een aantal basisprincipes vastgelegd waaraan een compensatieproject moet voldoen. De belangrijkste daarvan is dat er, in termen van areaal, kwaliteit en/of samenhang, per saldo géén netto verlies aan waarden mag plaatsvinden. Daarom is het niet toegestaan om te compenseren door het uitvoeren of versnellen van reeds vastgesteld beleid of door het opvoeren van maatregelen waarvoor reeds overheidssubsidie is verleend of zal worden verkregen.

Volgens de zogenaamde voorkeursladder heeft fysieke compensatie de voorkeur boven kwalitatieve of financiële compensatie, heeft compensatie nabij de plaats van de ingreep de voorkeur boven compensatie elders en heeft compensatie met dezelfde waarden de voorkeur boven compensatie met andere waarden. Een compensatiegebied moet echter wel zodanig gesitueerd en ingericht worden dat er uiteindelijk een robuust en goed beheerbaar geheel ontstaat dat qua aard en functionaliteit vergelijkbaar is met het gebied dat verloren gaat. Het verdient dan ook aanbeveling om het compensatiegebied te laten aansluiten op reeds bestaande natuur- of recreatiegebieden in de omgeving of door het combineren van verschillende compensatieverplichtingen in een of meerdere grotere compensatiegebieden, al dan niet in de vorm van een zogenaamde compensatiebank. In ieder geval dient het compensatiegebied buiten het invloedsgebied van de ingreep gerealiseerd te worden.
Het compenseren van areaalverlies door het creëren van vervangend areaal binnen de begrensde EHS of recreatiegebieden in de Zuidvleugel is in principe niet toegestaan omdat deze gebiedscategorieën daarmee per saldo kleiner zouden worden. Er mag echter wél worden gecompenseerd door het aanleggen van nog niet gerealiseerde (delen van) ecologische verbindingen.
Het compenseren van areaalverlies door *kwaliteitsverbetering* is alleen toegestaan indien het echt niet anders kan en indien het maatregelen betreft die nog niet in een vastgesteld inrichtings- of beheerplan zijn voorzien (dus 'extra' zijn). Dat kan zich voordoen bij het compenseren van ingrepen in wateren of buitendijkse natuurgebieden in de EHS (bijvoorbeeld bij ontgrondingen of dijkverzwaringen) omdat het aanleggen van vervangende wateren of dynamische buitendijkse gebieden met vergelijkbare kwaliteiten fysiek vaak onmogelijk is of bij het compenseren van ingrepen in belangrijke weidevogelgebieden omdat er doorgaans geen ruimte is om vervangend graslandareaal te creëren. Het compenseren van areaalverlies door *kwaliteitsverbetering* is ook toegestaan in gebieden in de strategische reservering natuur voor zover die alleen gericht is op het bereiken van internationale *water*doelen (Kaderrichtlijn Water).
Om het kwaliteitsverlies van bestaande waarden gedurende de ontwikkelingsperiode van het compensatiegebied te overbruggen wordt een extra toeslag in hectares berekend. Deze zogenaamde kwaliteitstoeslag is afhankelijk van de ontwikkeltijd[18] van de vervangende natuur- of recreatiewaarden. Voor waarden met een ontwikkeltijd < 5 jaar is geen kwaliteitstoeslag vereist. Dit geldt onder meer voor weidevogelgrasland. Voor natuurwaarden met een ontwikkeltijd >100 jaar is het zeer onzeker of ze wel opnieuw ontwikkeld kunnen worden. Indien een ingreep in een gebied met deze bijzondere kwaliteiten onvermijdelijk is, zal van geval tot geval moeten worden bekeken of, en zo ja, hoe en waar deze weer geregenereerd kunnen worden.

Artikel 6 Compensatieplan
In dit artikel is een aantal voorwaarden opgenomen waaraan een compensatieplan moet voldoen. Het compensatieplan wordt door de initiatiefnemer opgesteld en gelijktijdig met het plan voor de ingreep aan het bevoegd gezag voorgelegd. Het compensatieplan vormt een integraal onderdeel van de toelichting op het bestemmingsplan of een ander plan, besluit, vergunning of ontheffing dat de ingreep mogelijk maakt. In het compensatieplan is onderbouwd hoe de compensatieopgave is berekend en welke compenserende maatregelen hiervoor zullen worden getroffen. Verder bevat het compensatieplan een kaart met de begrenzing van het compensatiegebied, een overzicht van de natuur-, recreatie- en/of landschapsdoelen die in het compensatiegebied zullen worden gerealiseerd, de inrichtings- en beheermaatregelen die daarvoor zullen worden uitgevoerd (ontwikkelings- en regulier beheer na overleg met de beoogde terreinbeheerder), een tijdpad en een evaluatiemoment om te bezien of de vervangende waarden ook daadwerkelijk tot ontwikkeling zijn gekomen.

Artikel 7 Realisatie en zekerstelling uitvoering
In de Spelregels EHS wordt aanbevolen om de afspraken tussen de initiatiefnemer en het bevoegd gezag over de uitvoering van het compensatieplan vast te leggen in een juridisch bindende privaatrechtelijke overeenkomst. In die overeenkomst moet de uitvoering en financiering van het compensatieplan worden geborgd, onder meer in de vorm van een bankgarantie en een boeteclausule. Omdat de initiatiefnemer in Zuid-Holland bijna altijd een (mede)overheid is worden het afgeven van een bankgarantie en het opnemen van een boeteclausule ten aanzien daarvan niet voorgeschreven.
In de compensatieovereenkomst wordt vastgelegd hoe en wanneer de compenserende maatregelen zullen worden uitgevoerd en het compensatieproject is afgerond. Hiervoor gelden geen vaste termijnen meer. Het verdient aanbeveling om de ingreep en de compensatie gelijktijdig of volgtijdelijk te realiseren. Dit is echter niet altijd mogelijk, bijvoorbeeld als voor de compensatie aansluiting is gezocht bij andere projecten in het gebied. Als vuistregel geldt dat de compensatie bij eenvoudige projecten binnen twee jaar, en bij complexe projecten binnen vijf jaar na ondertekening van de compensatieovereenkomst moet zijn gerealiseerd. Bij ingrepen in Natura 2000-gebieden dient de compensatie in principe gerealiseerd te zijn vóórdat de ingreep zal worden uitgevoerd c.q. vóórdat de effecten van de ingreep zich zullen voordoen. Bij complexe en

[18] Voor de ontwikkelingtijd van de verschillende beheer- en natuurdoeltypen zie Spelregels EHS (2007), bijlage 3.

gefaseerde ingrepen kunnen de compensatiemaatregelen met instemming van het bevoegd gezag eventueel ook gefaseerd worden uitgevoerd.
De kaarten van de gebiedscategorieën als bedoeld in artikel 3 zullen jaarlijks worden aangepast aan de nieuwe ingreep- en compensatiegebieden bij de actualisering van de Provinciale Structuurvisie en de Verordening Ruimte en, voor zover nodig, van het Natuurbeheerplan Zuid-Holland.
Indien een compensatiegebied is gelegen buiten de gemeente waar de ingreep zal plaatsvinden dan kan het bevoegd gezag dit niet zélf planologisch vastleggen en is het de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om te bevorderen dat die andere gemeente dat dan doet.

Artikel 8 Financiële compensatie
Indien fysieke of kwalitatieve compensatie niet of niet tijdig haalbaar blijkt kan worden overgegaan tot het afkopen van de compensatieverplichting ofwel tot financiële compensatie. Bij financiële compensatie worden de compensatiemiddelen door de initiatiefnemer gelabeld in het Groenfonds vastgezet en gaan de trekkingsrechten over naar het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag wordt daarmee verantwoordelijk voor de realisatie van de compensatieopgave c.q. voor de inzet van de compensatiemiddelen. Indien gewenst kan het bevoegd gezag deze trekkingsrechten en verantwoordelijkheden overdragen aan Gedeputeerde Staten. Dit bedrag is geïndexeerd en opgebouwd uit de verwervingskosten voor de vervangende grond *inclusief* een eventuele kwaliteitstoeslag in hectares, de inrichtingskosten, de kosten voor ontwikkelingsbeheer en de eventuele *extra* kosten voor het reguliere beheer van het compensatiegebied gedurende een periode van 25 jaar.
Financiële compensatie is *niet* toegestaan bij ingrepen die de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden significant aantasten.

Artikel 9 Registratie en monitoring
Gedeputeerde Staten registreren alle compensatieprojecten die voortvloeien uit deze beleidsregel en monitoren de voortgang van de compensatieprojecten in de vorm van een compensatieboekhouding. Hiertoe dienen de overige bevoegde gezagen jaarlijks aan Gedeputeerde Staten te rapporteren over de voortgang van de compensatieprojecten.

Artikel 10 Vervallen oude beleidsregel
Geen nadere toeliching.

Artikel 11 Overgangsrecht
Geen nadere toelichting

Artikel 12 Inwerkingtreding
Geen nadere toelichting

Artikel 13 Citeertitel
Geen nadere toelichting

Status: niet verbindend

Handreiking bij de interpretatie van de beleidsregel Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland.

1. Bescherming en compensatie per gebiedscategorie
1.1. EHS en ecologische verbindingen
1.2. Recreatiegebieden in de Zuidvleugel
1.3. Belangrijke weidevogelgebieden
1.4. Karakteristieke landschapselementen
1.5. Gebieden in de strategische reservering natuur
2. Kosten voor ontwikkelingsbeheer en regulier beheer

1. Bescherming en compensatie per gebiedscategorie

1.1. EHS en ecologische verbindingen

Zie voor de ontwikkelingsduur van de natuurdoeltypen bijlage 3 van de Spelregels EHS[19].
Er is geen kwaliteitstoeslag vereist bij:
1. nieuwe, nog niet gerealiseerde, natuurgebieden.
2. verstoring of kwalitatieve aantasting (eerst zoveel mogelijk mitigeren!)
3. aantasting van natuurwaarden met een korte ontwikkeltijd (< 5 jaar).

Bij het bepalen van de compensatieopgave bij geluidsverstoring in de EHS kan worden uitgegaan van 35% van de zone binnen de 47dB(A)-contour (Leidraad natuurcompensatie RWS)
Kwaliteitsverlies mag worden gecompenseerd door een extra kwaliteitsimpuls in het niet-aangetaste deel van een natuurgebied of in een ander natuurgebied als fysieke compensatie niet mogelijk is.
Bij ingrepen in nog niet gerealiseerde *nieuwe* natuurgebieden wordt in eerste instantie ingezet op een zodanige herbegrenzing van de EHS, dat deze er per saldo in kwantitatief en/of kwalitatief op vooruit gaat.

1.2. Recreatiegebieden in de Zuidvleugel

Zie voor de ontwikkelingsduur van vergelijkbare natuurdoeltypen (met name bossen) bijlage 3 van de Spelregels EHS.
De recreatiegebieden in de Zuidvleugel zijn weergegeven op de kaart Recreatiegebieden in de Zuidvleugel in de Provinciale Structuurvisie. Dit zijn (overwegend) grootschalige, openbaar toegankelijke dagrecreatiegebieden in de Zuidvleugel van de Randstad, met uitzondering van stadsparken en andere recreatiegebieden ín de stad. De overige dagrecreatiegebieden in Zuid-Holland behoren niet tot deze gebiedscategorie. Er is een geringe overlap met de EHS. Bij ingrepen in gebieden die tot beide gebiedscategorieën behoren dient zowel het verlies aan natuur- als het verlies aan recreatieve waarden gecompenseerd te worden.
Het compensatiebeginsel is van toepassing bij alle nieuwe ontwikkelingen die de gebruiksmogelijkheden van een recreatiegebied door recreanten ernstig verstoren en onvermijdelijk leiden tot verlies van de dagrecreatiemogelijkheden en een lagere recreatieve opvangcapaciteit.
Geen kwaliteitstoeslag vereist bij:
1. nieuwe, nog niet gerealiseerde, recreatiegebieden
2. verstoring of kwalitatieve aantasting (eerst zoveel mogelijk mitigeren!)
3. aantasting van recreatiewaarden met een korte ontwikkeltijd (< 5 jaar).

Bij het bepalen van de compensatieopgave bij geluidsverstoring in recreatiegebieden kan worden uitgegaan van 50% van de zone binnen de 50 db(A)-contour (Leidraad natuurcompensatie RWS)
Kwaliteitsverlies mag worden gecompenseerd door een extra kwaliteitsimpuls in het niet-aangetaste deel van een recreatiegebied of in een ander recreatiegebied als fysieke compensatie niet mogelijk is.
Bij ingrepen in nog niet gerealiseerde *nieuwe* recreatiegebieden wordt in eerste instantie ingezet op een zodanige herbegrenzing van het recreatiegebied, dat dit er per saldo in kwantitatief en/of kwalitatief op vooruit gaat.

1.3. Belangrijke weidevogelgebieden

De belangrijke weidevogelgebieden in Zuid-Holland zijn weergeven op de functiekaart in de Provinciale Structuurvisie. Dit zijn (overwegend) graslandgebieden *buiten* de EHS waarin op grond van recente gegevens hoge tot zeer hoge dichtheden van weidevogels voorkomen (>35 broedparen per 100 ha,

[19] http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2007/08/20/spelregels-ehs.html

biotoopkritische soorten[20]). Deze gebieden zijn globaal en op polderniveau of in anderszins herkenbare grotere eenheden aangeduid. Daarbij is rekening gehouden met de bebouwingscontouren en, in geval van opstrekkende verkaveling, met de gradiënten ten opzichte van (lint)bebouwing en boerderijstroken. In veel belangrijke weidevogelgebieden wordt al jarenlang geïnvesteerd in agrarisch natuurbeheer (weidevogelbeheer).
Indien door een nieuw plan, project of initiatief de wezenlijke kenmerken en waarden van een belangrijk weidevogelgebied significant worden aangetast dan dient de schade van de ingreep gemitigeerd en/of gecompenseerd te worden. Het gaat hierbij in principe om grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen zoals de aanleg van wegen en andere infrastructuur of de uitbreiding van woongebieden, bedrijventerreinen of glastuinbouwgebieden buiten de bebouwingscontouren (incl. het verleggen daarvan om deze uitbreiding mogelijk te maken). Voor alle duidelijkheid: (ruimtelijke) ontwikkelingen binnen het *huidige* agrarische grondgebruik, in het algemeen dus de melk- of vleesveehouderij, zijn *niet* compensatieplichtig (bijv. de intensivering van het graslandgebruik, de aanleg van kavelpaden, slootdempingen, graslandverbetering, ruwvoederteelt of de nieuwbouw van boerderijen). De eventuele toelaatbaarheid van dergelijke maatregelen wordt, voor zover van toepassing, afgewogen binnen het gangbare ruimtelijke ordening- of milieuvergunningenspoor.
Onder de wezenlijke kenmerken en waarden van een belangrijk weidevogelgebied worden de factoren verstaan die de kwaliteit van het leefgebied voor weidevogels bepalen. Dit zijn, naast het agrarisch (grasland)gebruik c.q. de grondgebonden veehouderij, openheid, schaal (versnippering!), rust en relatief hoge grondwaterstanden.
Bij het voorspellen van de effecten van ingrepen in belangrijke weidevogelgebieden gaat het niet alleen om het ruimtebeslag maar - bij de aanleg of uitbreiding van infrastructuur als wegen, spoorwegen en fietspaden, en van hoogspanningsleidingen en windturbines - ook (en vooral) om de bijbehorende verstoringszones (door geluid, beweging en licht) die daardoor minder of ongeschikt worden voor weidevogels. Voor het bepalen van de verstoringsafstanden wordt verwezen naar de vakliteratuur. Hiervoor zijn diverse rekenmodellen beschikbaar[21].
De compensatieopgave dient te worden berekend op basis van de oppervlakte belangrijk weidevogelgebied dat door de ingreep verloren gaat of voor weidevogels ongeschikt wordt. Omdat de belangrijke weidevogelgebieden globaal begrensd zijn, de weidevogels binnen deze gebieden (meestal) niet homogeen verspreid zijn en de dichtheden jaarlijks kunnen fluctueren, verdient het aanbeveling om bij de effectvoorspelling zowel actuele als oudere verspreidingsgegevens (stippenkaarten) te betrekken. Daarmee kan beter onderbouwd worden of er wel sprake is van een *significant* negatief effect en hoe groot dat effect dan is. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat het effect van de ingreep beperkt blijft tot dat deel van een belangrijk weidevogelgebied waarin 'van nature' of door reeds aanwezige storingsbronnen al weinig tot geen weidevogels voorkomen. De vraag of negatieve effecten significant zijn mag niet gerelateerd worden aan de totale omvang van een belangrijk weidevogelgebied. Indien er geen recente gegevens voorhanden zijn moet worden uitgegaan van een homogene verspreiding van de weidevogels over het belangrijk weidevogelgebied.
Compensatie voor het verlies aan weidevogels is in feite een vorm van kwaliteitsverbetering waarbij in het compensatiegebied zoveel extra inrichtings- en/of beheermaatregelen worden getroffen om de dichtheid aan weidevogels te verhogen, dat aan de compensatieopgave kan worden voldaan. Daarbij moet uiteraard rekening gehouden worden met de uitgangssituatie in het compensatiegebied ofwel met de dichtheid aan weidevogels die reeds in het compensatiegebied aanwezig is. Het is dan ook eenvoudiger om via gerichte maatregelen de dichtheid aan weidevogels te verhogen in een potentieel geschikt gebied met lagere dichtheden, dan in een gebied met hoge dichtheden. De compensatie moet worden uitgevoerd in een gebied dat qua openheid, schaal, rust en grondwaterstanden voor weidevogels geschikt[22] is of kan worden gemaakt en dat bij voorkeur aansluit bij of in de omgeving ligt van andere goede weidevogelgebieden of natuurgebieden met een weidevogeldoelstelling.

---

[20] Onder biotoopkritische soorten weidevogels worden de volgende soorten verstaan: Krakeend, Wintertaling, Zomertaling, Slobeend, Kuifeend, Kluut, Watersnip, Kemphaan, Grutto, Wulp, Tureluur, Veldleeuwerik, Graspieper en Gele Kwikstaart (vgl. beheertype N13.01 Vochtig weidevogelgrasland).

[21] Zie o.m.:
Winkelman J. et al. (2008). Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra-rapport 1780. Alterra, Wageningen, 2008.
Tulp, I. et al. (2002). Effecten van treinverkeer op dichtheden van weidevogels. Rapport 02-034. Bureau Waardenburg, Culemborg en Railinfrabeheer, Utrecht.
Reijnen, M.J.S.M. et al. (1992). Het voorspellen van het effect van snelverkeer op broedvogelpopulaties. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Dienst Weg- en Waterbouw en Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Leersum.
Foppen, R. et al. (2002). Broedvogels en de invloed van hoofdwegen, een nationaal perspectief. Onderzoeksrapport 2002/08 SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

[22] Teunissen, W.A. et al. (2012). Op naar kerngebieden voor weidevogels in Nederland. Werkdocument met voorwaarden en handreiking. Alterra-rapport 2344. SOVON-rapport 2012/21. Altenburg & Wymenga-rapport 1799.

Compensatie voor ingrepen in belangrijke weidevogelgebieden kan worden ingevuld door verwerving en inrichting van gronden en overdracht aan een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie, door particulier natuurbeheer of door agrarisch natuurbeheer. Als vuistregel kan worden aangehouden dat met reservaatsbeheer ongeveer 3x, en met particulier natuurbeheer en zwaar agrarisch natuurbeheer ongeveer 2x zo hoge dichtheden kunnen worden bereikt als met gangbaar agrarisch beheer.
Indien wordt gekozen voor compensatie door middel van agrarisch natuurbeheer moet het afsluiten van zware pakketten voor een periode van minimaal 12 jaar gegarandeerd zijn. Bij de samenstelling van deze zware pakketten kunnen de mogelijkheden in de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer als voorbeeld dienen. Overigens is het voor overheden (behoudens de provincie) niet eenvoudig om te compenseren door middel van agrarisch natuurbeheer, omdat dat dient te gebeuren op basis van een regeling die staatssteunproof is. De uitvoering van compensatie door agrarisch natuurbeheer kan worden ondergebracht bij de Dienst Regelingen.

1.4. Karakteristieke landschapselementen

Kleine landschapselementen dragen in hoge mate bij aan de kwaliteit en herkenbaarheid van het landschap. De ruimtelijke spreiding van deze elementen en de onderlinge samenhang zeggen iets over de historie van het landschap. Het gaat veelal om elementen van betrekkelijk geringe omvang maar dat zegt niets over de waarde en betekenis in het grotere geheel van het landschap. De ruimtelijke samenhang is van wezenlijke betekenis voor de rol van landschapselementen in de kwaliteit van het landschap. Juist door hun geringe omvang zijn individuele landschapselementen gemakkelijk op te ruimen of anderszins aan te tasten. Dat leidt tot een sluipende teloorgang van landschapselementen. Uiteindelijk heeft dat negatieve gevolgen voor de kwaliteit van het landschap. Om enerzijds deze ontwikkeling te stoppen maar anderzijds ook ontwikkelingen in het landelijk gebied mogelijk te maken waar landschapselementen “in de weg” staan, is de toepassing van het compensatiebeginsel op landschapelementen een goed instrument. De 'nee, tenzij'-afweging hoeft niet doorlopen te worden, maar uiteraard moet bij een voorgenomen ontwikkeling wel goed worden onderbouwd waarom die activiteit juist daar plaats moet vinden waar een landschapselement aanwezig is.
Er kunnen een groot aantal verschillende landschapselementen in Zuid Holland onderscheiden worden. Niet alle landschapselementen zijn echter overal even karakteristiek en kenmerkend. Er is gekozen voor een inhoudelijke indeling van landschapstypen en niet voor de beleidsmatige indeling zoals nationale en provinciale landschappen omdat het belang van een bepaald landschapselement gekoppeld is aan een landschapstype en niet specifiek is voor een nationaal of provinciaal landschap. De onderscheiden landschapstypen zijn: binnenduinrand, droogmakerijen, kleipolders en veenweidegebieden. Het gaat om de landschapselementen poel, houtwal en houtsingel (incl. elzensingel), klein bosje (incl. hakhoutbosje), knip- en struweelhaag, laan, knotboom, klein griendje, zandwal en schurveling en bloemdijk.
Compensatie van landschapselementen is aan de orde als door een ingreep een landschapselement geheel of grotendeels wordt verwijderd of wordt aangetast. “Geheel verwijderd” is duidelijk: het element is er na de ingreep niet meer. Bij “grotendeels of aangetast" kan gedacht worden aan een aantasting waarbij het restant van het element niet meer als zodanig herkenbaar is in het landschap.
Erfbeplantingen binnen een agrarisch bouwblok blijven buiten de compensatieplicht omdat er anders een te grote claim wordt gelegd op de agrarische bedrijfsvoering. Dat laat onverlet dat het wel wenselijk is dat er na bouwactiviteiten waarbij erfbeplanting is opgeruimd, opnieuw een erfbeplanting wordt aangelegd.
Landschapselementen in natuurgebieden blijven eveneens buiten de compensatieplicht omdat de beheerders van natuurgebieden geacht worden zorg te dragen voor de landschapselementen in hun terreinen als integraal onderdeel van hun beheer.
De compensatie dient aan de volgende voorwaarden te voldoen:

1. hetzelfde type landschapselement moet worden teruggebracht
2. de compensatie vindt plaats nabij de locatie waar het landschapselement verloren is gegaan.
3. bij aantasting van een gedeelte van een element vindt compensatie plaats in aansluiting op het deel dat niet is aangetast
4. indien de voorwaarden onder 2 of 3 niet gerealiseerd kunnen worden, dient gezocht te worden naar een locatie elders, doch wel binnen hetzelfde landschapstype en de compensatie moet passen binnen de landschapsstructuur.
5. als het compensatie met eenzelfde type landschapselement niet mogelijk is, komt een ander type in aanmerking, doch dat moet wel karakteristiek zijn voor het landschapstype waarin de compensatie wordt gerealiseerd.

1.5. Gebieden in de strategische reservering natuur

De gebieden in de strategische reservering natuur zijn weergegeven op de kaart EHS en strategische reservering natuur in de Verordening Ruimte. In deze gebieden zijn in principe geen nieuwe plannen, projecten en initiatieven toegestaan die de mogelijkheden voor het instandhouden en ontwikkelen van de wezenlijke kenmerken en waarden, en dan met name van de internationale natuur- en/of waterdoelen, significant beperken. De eventuele compensatie voor ingrepen in deze gebieden moet dan ook primair

gericht zijn op het instandhouden of creëren van mogelijkheden om deze internationale natuur- en/of waterdoelen te realiseren.

2. Kosten voor ontwikkelingsbeheer en regulier beheer

In het compensatieplan is vastgelegd welke vervangende natuur-, recreatie- en/of landschapswaarden in het compensatiegebied zullen worden ontwikkeld. Dat kost tijd en zal daarom gepaard gaan met een tijdelijk verlies aan natuurkwaliteit. Om dit zo snel mogelijk te herstellen is gedurende enkele jaren gericht ontwikkelingsbeheer nodig. De kosten hiervoor komen overeen met de normkosten voor het betreffende beheertype gedurende de eerste vijf jaar na inrichting van het compensatiegebied, en voor bostypen gedurende de eerste tien jaar na inrichting van het compensatiegebied. Deze kosten zijn voor rekening van de initiatiefnemer. Dat geldt ook voor de kosten voor regulier beheer indien door uitvoering van het compensatieplan de oppervlakte van de EHS of een recreatiegebied per saldo toeneemt. Deze "extra" hectares kunnen op twee manieren ontstaan, óf door toepassing van een kwaliteitstoeslag bij een ingreep in een EHS- of recreatiegebied óf doordat een aantasting van natuurwaarden buiten de EHS wordt gecompenseerd door toevoeging van het compensatiegebied aan de EHS. In dat geval dient de initiatiefnemer voor deze "extra" hectares ook de reguliere beheerskosten te vergoeden voor een periode van 25 jaar. In de Spelregels EHS zijn enkele voorbeelden opgenomen van een berekening van de compensatiekosten. Bij compensatie voor ingrepen in belangrijke weidevogelgebieden of aantasting van karakteristieke landschapselementen door middel van agrarisch natuurbeheer of landschapsbeheer voor een periode van 12 jaar (twee beheerperioden).